

Μνήμων

Τόμ. 10 (1985)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

Δ. ΑΝΩΓΕΙΑΤΗΣ: Δημογραφικές πληροφορίες για την Ελλάδα από περιηγητές (1800-1821) ● Μ. ΚΟΥΒΑ - ΚΑΡΑΛΕΚΑ: Κατάλογος 'Ιστορικού Αρχείου Ζακύνθου ● Δ. ΛΟΥΛΕΣ: 'Η δολοφονία του Ι. Καποδίστρια και ή Ρωσία ● Κ. ΝΤΟΚΟΣ: 'Η μετοικασία των 'Αθηναίων στην Πελοπόννησο και ή πρώτη φάση του 'Επαναστατισμού τους (1688 - 1691) ● Κ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αεροπορίας (1849 - 1857) ● ΛΟΥΚΙΑ ΔΡΟΥΛΙΑ: 'Η 'Εθμική παράδοση στην ονοματοθεσία και ό Διαφορισμός. Ένα παράδειγμα από την 'Αρχαία ● ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΥΛΟΥΡΗ: 'Εμμονοϋλ, Τροχόνης. Ένας μύθος διάσημος του ΙΗ' αιώνα ● ΣΟΦΙΑ ΜΑΤΣΑΛΙΟΥ: 'Η 'Εφημερίδα «Καμπάνια», «'Εργατο των 'Εσόδων και των ντόπιων επιχειρήσεων», Μυτιλήνη 1923 - 24 ● Φ. ΗΛΙΟΥ: Δέκα εκδόσεις της τυπογραφίας Γλακή με 'Επιμέλεια του 'Αββα Γραβενίτου στα χρόνια 1673-1674 ● ΕΛΕΝΗ ΓΑΡΔΙΚΑ - ΚΑΤΣΙΔΑΚΗ: 'Ο ρόλος της Διάσκεψης του Λονδίνου στην πτώση του 'Αγιοστίτου Καποδίστρια ● Κ. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ: Οι 'Εμπορικές συντροφιές στη Λευκάδα σύμφωνα με το 'Αρχείο του Γ. Ζαμπέλη (1734-1743) ● Α. ΠΟΛΙΤΗΣ: Μισθωτορήματα, αγορά και παραγωγή του βιβλίου, Σκέψεις γύρω από μία πληροφορία των μέσων του 19ου αιώνα ● Φ. ΗΛΙΟΥ: 'Εκδόσεις των «'Ανδραγαθειών Μιχαήλ Βασιλόπουλου» και ένας βιβλιοκατάλογος του Βοστών ● Γ. ΚΥΡΟΜΗΛΙΔΗΣ: 'Ο Κερυός μελετητής του Bentham ● ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΜΠΑΛΑΤΑ: 'Αποστολές βιβλίων στη βιβλιοθήκη της Χίου. Στοιχεία από την 'Αλληλογραφία 'Αδαμάντιου Κοραή και 'Αλέξανδρου Βασιλείου (1799-1817)

ΑΘΗΝΑ 1985

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑΣ (1849-1857). ΜΕΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

doi: [10.12681/mnimon.329](https://doi.org/10.12681/mnimon.329)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ. (1985). ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑΣ (1849-1857). ΜΕΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ. *Μνήμων*, 10, 139-186.

<https://doi.org/10.12681/mnimon.329>

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑΣ
(1849 - 1857)

ΜΕΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Πρόθεση τοῦ κειμένου αὐτοῦ εἶναι νὰ παρουσιάσει τὴ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν μετόχων τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας : κατανομὴ ποὺ προκύπτει κυρίως ἀπὸ τὴν πληροφοριοδοτικὴ ἱκανότητά τῶν πηγῶν.

Ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ θέματος, ἡ παρουσίαση ἀφορᾷ τὴν περίοδο 1849 - 1857 : δηλαδὴ τὰ χρονολογικὰ τῆς ὄρια ἀρχίζουν μὲ τὴν ἔναρξιν τῶν προσπαθειῶν γιὰ τὴ δημιουργία ἐταιρείας ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας στὴν Ἀθήνα καὶ σταματοῦν μὲ τὴν ἴδρυση τῆς πρώτης ἐγχώριας ἀτμοπλοϊκῆς μονάδας στὴ Σύρο. Τὰ χρόνια αὐτὰ ὀριοθετοῦν μιὰ περίοδο ἀποφασιστικὴ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἰδέας γιὰ τὴ δημιουργία ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας καὶ καθοριστικὴ γιὰ τὴ μετέπειτα πορεία τῆς. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ ἡ δημιουργία ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας τὸ 1857 δὲν ἦταν, ὅπως διαφαίνεται, ἓνα μεμονωμένο καὶ αὐτοτελὲς φαινόμενο, ἀλλὰ ὁ πρῶτος οὐσιαστικὸς σταθμὸς μιᾶς ἐπίπονης πορείας ποὺ συνεχίστηκε καὶ μετὰ τὴν ἴδρυση τῆς πρώτης ἀνώνυμης ἑλληνικῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἐταιρείας. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ εἶναι χαρακτηριστικὸ, καὶ χρειάζεται νὰ σημειωθεῖ ἀπὸ τώρα ὅτι ἡ ἀτμοπλοΐα Σύρου δὲ λειτούργησε αὐτόνομα σὲ σχέση μὲ τὰ προηγούμενα ἐγχειρήματα, ἀλλὰ ἐντάσσεται στὸ ἴδιο πλέγμα αἰτίων ποὺ καθόρισαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν ἐξέλιξη τῶν προσπαθειῶν τῆς περιόδου 1849 - 1857.

Οἱ πηγές ποὺ χρησιμοποιοῦνται προέρχονται κυρίως ἀπὸ τὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, τὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Δήμου Πειραιῶς καὶ τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς. Ἐνα μέρος τῶν Καταλόγων ποὺ παρουσιάζεται στοὺς πίνακες I - II εἶναι ἤδη δημοσιευμένο¹. Ἡ ἐπαναχρησιμοποίησή τους σὲ συνδυαστικὴ ἐπεξεργασία μὲ τὸ ὑπόλοιπο ἀνέκδοτο ὕλικό² ἐξυπηρετεῖ

1. Κ. Παπαθανασόπουλος, *Ἡ ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία. Κράτος καὶ ναυτιλιακὴ πολιτικὴ στὴ μετεπαναστατικὴ περίοδο. Οἱ πρῶτες προσπάθειες δημιουργίας ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας. 1833 - 1856* (Διδακτορικὴ διατριβὴ) Ἀθήνα 1981 καὶ *Ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία (1833 - 1856). Ἐξέλιξη καὶ ἀναπροσαρμογὴ*, Ἀθήνα 1983.

2. Πρόκειται γιὰ τὸ ὕλικό ποὺ παρουσιάζεται στίς στήλες Β', Γ' καὶ Δ' τοῦ πίνακα I (καὶ στὴ συνέχεια IB', IΓ' καὶ ΙΔ') καὶ στὸν πίνακα III. Βλ. ἀντίστοιχα Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας (καὶ στὴ συνέχεια ΕΤΕ/ΙΑ), II Ἀρχεῖα Διοικητῶν καὶ Διευθυντῶν,

τις ανάγκες μιᾶς γενικής περιγραφῆς τοῦ ἀτμοπλοϊκοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐτσι οἱ χρονικὲς φάσεις τῶν ἐπενδύσεων, ἡ γεωγραφικὴ τους κατανομή, τὸ ἐπάγ- γελμα τῶν μετόχων, ὅπου αὐτὸ μπορεῖ νὰ διαπιστωθεῖ, καὶ τὸ ποσοστὸ συμ- μετοχῆς τους στὰ ἰδρυτικὰ κεφάλαια τῶν ἑταιρειῶν, μετατρέπονται σὲ στοι- χεῖα ποῦ ἐπιτρέπουν πολλαπλὲς προσεγγίσεις.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπλὴ παρουσίαση τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς ἐπι- χειροῦνται καὶ ὀρισμένοι συσχετισμοὶ ποῦ μποροῦν νὰ διευκρινίσουν τὸ χαρακτήρα καὶ τὶς συνέπειες αὐτῆς τῆς κατανομῆς. Κατὰ πρῶτο λόγο συσχετίζεται ἡ παρουσία τῶν μετόχων μὲ τὴν παρουσία τους σὲ ἄλλες λει- τουργίες διαφορετικοῦ ἢ παρόμοιου τύπου. Τὸ ζητούμενο στὴν περίπτωση αὐτῆ εἶναι ὁ βαθμὸς στὸν ὁποῖο οἱ μέτοχοι χρησιμοποιοῦν τὴν ἀτμοπλοϊκὴ προσπάθεια γιὰ νὰ συνδέσουν αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς λειτουργίες μὲ τὸ νέο μοντέλο μεταφορῶν. Κατὰ δεύτερο λόγο ἐπιχειρεῖται ἕνας συσχετισμὸς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων μετόχων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐσω- τερικοῦ στὰ κέντρα ποῦ δοκιμάζεται ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῆς ἐλληνικῆς ναυτιλίας στὴν κατεύθυνση τῆς ἀτμοπλοΐας. Ἡ διερεύνηση τοῦ συσχετι- σμοῦ αὐτοῦ ἀποσκοπεῖ στὴν ἐπιβεβαίωση ἢ διάψευση, κατὰ ἓνα μικρὸ μέρος τουλάχιστον, μιᾶς γενικότερης ὑπόθεσης σχετικὰ μὲ τὸ λειτουργικὸ σύν- δεσμο ἀνάμεσα στὴν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ στὴ γενικότερη ἀνάπτυξη τῶν Ἑλλήνων τῆς διασποράς.

Ἡ Ἑταιρεία Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας ἰδρύθηκε τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1857. Στὸ διάστημα 1849 - 1855 ἀναπτύσσονται στὴν Ἑλλάδα τέσσερις συνολικὰ ἰδιωτικὲς προσπάθειες γιὰ τὴν ἴδρυση ἐγχώριας ἀτμοπλοϊκῆς μονάδας ἀπὸ τὶς ὁποῖες καμιὰ δὲν ὑλοποιεῖται³. Οἱ τρεῖς γίνονται στὴν Ἀθήνα καὶ ἡ τέταρτη στὴν Πάτρα. Μιὰ πέμπτη προσπάθεια ποῦ θὰ ξεκι- νήσει καὶ πάλι ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καταλήγει τελικὰ στὴν ἐπένδυση στὴ Σύρο. Ἐδῶ θὰ ἐξετάσουμε τὶς σημαντικότερες ἀπὸ τὶς προσπάθειες αὐτές, δηλαδή 1) τὴν Ἑταιρεία Ἑλληνικῶν Ἐμπορικῶν Ἀτμοπλοίων καὶ Διορύξεως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐρίτου 2) τὴν Ἑλληνικὴ Ἀτμοπλοία καὶ 3) τὴν Ἑταιρεία Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας. Ἡ πρώτη γίνεται τὸ 1849 στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα καὶ τὸν Μιχαὴλ Τσοῦτσα, ἡ δευτέρα τὸ 1853 στὴν Πά- τρα ἀπὸ κτηματίες καὶ ἐμπόρους τῆς περιοχῆς καὶ ἡ τρίτη τὸ 1857 στὴ Σύρο ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα.

Γιὰ τὶς τρεῖς αὐτὲς ἑταιρεῖες τὸ πρόβλημα συνίσταται κατὰ κύριο λόγο

Α' Ἀρχεῖο Γ. Σταύρου, φακ. 1, ὑποφ. 6, VI Μέτοχοι-Μετοχές, φακ. 4, Κατάλογοι Μετό- χων, XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 5 καὶ XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, Ἑταιρεία Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας (1855 - 1872), ὑποφ. 1, Μέτοχοι - Μετοχές, Ὑποκαταστήματα ὁ.π.

3. Βλ. ἀναλυτικὰ Κ. Παπαθανασόπουλος, Ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία (1833 - 1856). Ἐξέλιξη καὶ ἀναπροσαρμογὴ, ὁ.π., σ. 126 - 227.

στά μεγέθη που πηγάζουν από την ανάγνωση των πινάκων I - III. Πρόκειται κυρίως για μεγέθη μικρής τάξεως. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί φανερώνει μιὰ πραγματικότητα που διαπερνά τὸ πεδίο καὶ τῶν τριῶν 'Εταιρειῶν γιὰ νὰ ὀριοθετηθεῖ τὸ συνολικὸ κοινωνικὸ καὶ οἰκονομικὸ σύστημα τῆς ἐποχῆς. Τίθεται ἔτσι ἡ ἀπαίτηση γιὰ πολλαπλοὺς ἐλέγχους τῶν μετόχων ποὺ θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ δοῦμε τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ὑπερβαση τῶν ὁρίων.

Ἐνα δευτέρου στοιχείου ποὺ μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἴδια τελικὰ διαπίστωση εἶναι ἡ διαγραφὴ τῶν γεωγραφικῶν ἐνοτήτων ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἔκθεση τῶν πινάκων I - III. Στὸς πίνακες αὐτοὺς βλέπουμε τρία βασικὰ κυκλώματα μὲ τὰ ὁποῖα συνδέονται ἀντίστοιχα τρεῖς κυρίως κατηγορίες μετόχων. Ὅποτε δημιουργεῖται ἕνα θέμα διασυνδέσεων. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ τὸ ζητούμενο εἶναι νὰ δειχθεῖ ἡ παρουσία τῶν μετόχων σὲ ὅλες γενικὰ τίς προσπάθειες. Προτείνεται ἔτσι ὁ συγκριτικὸς χαρακτήρας ποὺ θὰ πάρει ἡ ἔρευνα καὶ συνακόλουθα ἡ ἀπαίτηση γιὰ τὴ διακρίβωση τῆς σχέσης ποὺ μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν προσανατολισμὸ τῶν ἐταιρειῶν καὶ στοὺς στόχους τῶν μετόχων, ὅπως αὐτοὶ καθορίζονται ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν λειτουργιῶν τους.

Εἰδικότερα τὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα I ἐπιτρέπουν τίς ἀκόλουθες παρατηρήσεις καὶ συσχετισμοὺς. Πρῶτα ἀπόλα βλέπουμε ὅτι τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς στὸ μετοχικὸ κεφάλαιο τῆς 'Εταιρείας 'Ελληνικῶν 'Εμπορικῶν 'Ατμοπλοίων καὶ Διορύξεως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Ἐδρίπου εἶναι γενικὰ χαμηλὸ :

Φάσμα Μετοχῶν	Μέτοχοι	Συμμετοχὴ Μετόχων %	Μετοχὲς	Συμμετοχὴ Μετοχῶν%
1 - 5	115	76,16	215	23,32
5 - 10	17	11,27	91	9,87
10 - 21	12	7,94	141	15,29
21 - 150	7	4,63	475	51,52
Σύνολο	151	100,00	922	100,00

Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ μποροῦμε νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι : ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν τῆς ἐταιρείας συγκεντρώνεται στὰ χέρια τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας καὶ τῶν I. E. Ἐϋνάρδου, F. D. Mimont, T. Πατσούρα, Γ. Π. Σκουζέ, Π. Σούτσου καὶ Μ. Τσιτσίτσα (πίνακας I, Α'). Μὲ μιὰ προσθήκη : οἱ I. E. Ἐϋνάρδος, Γ. Π. Σκουζέ, Π. Σούτσος καὶ Μ. Τσιτσίτσας εἶναι συγχρόνως καὶ μέτοχοι τῆς Τράπεζας (πίνακας I, Δ').

Ἐνα δευτέρου ζήτημα ποὺ πρέπει νὰ ὑπογραμμιστεῖ εἶναι ἡ μεγάλη διαφορά στὴν κεφαλαιακὴ συμμετοχὴ μεταξὺ τῶν μετόχων ποὺ ἀναγράφονται στὸν πίνακα I, Α' καὶ τῶν μετόχων τοῦ πίνακα I, Β' καὶ I, Γ'. Τραπεζίτες,

πολιτικοί, καθηγητές πανεπιστημίου, ανώτεροι κρατικοί υπάλληλοι, εκδότες, στρατιωτικοί, έμποροι⁴ και μέτοχοι τής Έθνικής Τράπεζας οί πρώτοι⁵, κατέχουν τὸ 85,79% τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν. Οί ἄλλοι κατέχουν τὸ ὑπόλοιπο 14,21% καί εἶναι κυρίως έμποροι καί κτηματίες ἀπὸ τὴν Πάτρα.

4. Ένδεικτικά ἀναφέρουμε τοὺς τραπεζίτες Γ. Π. Σκουζέ, Λουκά Ράλλη, Μ. Τοσίτσα, τοὺς πολιτικούς Σταῦρο Δάρα, Γκίκα Δοκό, Σταμάτη Δοκό, Εὐθύμιο Κεχαγιά, Δημ. Μητσάκη, Νικόλαο Νάζο, Γ. Σκουφο, Κ. Σούτζο, Ν. Α. Χατζηναργύρου, τοὺς καθηγητές πανεπιστημίου Π. Καλλιγιά, Γ. Μαυροκορδάτο, Π. Παπαρηγόπουλο, Ι. Α. Σούτσο, τοὺς ἀνώτερους κρατικούς ὑπαλλήλους Π. Σούτσο, Σπ. Ταμπακά, Α. Χαιρέτη, τοὺς εκδότες Α. Κορομηλά, Ι. Φιλήμονα, τοὺς στρατιωτικούς Κ. Μουρούζη, Ι. Πιπτακό, τοὺς έμπορους Στέργιο Κοντό, Διαμαντή Μάνιαρη καί τὸ ναυπηγὸ Γ. Τομπάζη (*Πρακτικά τῆς Βουλῆς*) Μέγα Έλληνικὸ Βιογραφικὸ Λεξικὸ Βοβολίνη, Μεγάλη Έλληνικὴ Έγκυκλοπαίδεια, Έγκυκλοπαιδικὸ Λεξικὸ Έλευθερουδάκη, Γενικὴ Παγκόσμιος Έγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς). Ὀρισμένοι ἀπὸ τοὺς μετόχους αὐτοὺς ὅπως οί Λουκάς Ράλλης, Διαμαντῆς Μάνιαρης καί Α. Χαιρέτης εἶναι παράλληλα καί στελέχη τῆς Έθνικῆς Τράπεζας μαζί με τοὺς Ι. Α. Βασιλείου, Εὐθύμιο Κεχαγιά καί Μ. Ρενιέρη (πίνακας ΙΑ'). Βλ. σχετικά Δ. Βικέλας, *Λοιπῆς Λάρας*, Ἀθήνα 1879, Ι. Α. Βαλαωρίτης, *Ίστορία τῆς Έθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ελλάδος*, β' έκδοση, Ἀθήνα 1980, Δ. Ζωγράφος, *Ίστορία τῆς ιδρύσεως τῆς Έθνικῆς Τραπεζῆς*, τ. Ι - ΙΙ, Ἀθήνα 1925 - 1927, Μ. Εὐλάμπιος - Δ. Καλογερόπουλος, *Ἡ ἐν τῇ Έθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ελλάδος καί τῆ Κοινοβουλῶν δράσις Εἰδμενοι Ι. Κεχαγιᾶ*, Ἀθήνα 1931. Παραμένει ὡστόσο ἄγνωστη ἡ ταυτότητα τῶν F. D. Mimont καί Γ. Πατσούρα, ποὺ κατέχουν ἀπὸ 30 καί 65 μετοχές ἀντίστοιχα. Ὁ δεῦτερος πιθανότατα εἶναι ὁ Τριαντάφυλλος Πατσούρας, διανοοῦμενος τῆς ἐποχῆς με έμπορικὴ προέλευση καί δράση μακίηνα στὴν Ἀθήνα τῆς δεκαετίας τοῦ 1840. Στενὸς φίλος τοῦ Ἀλέξανδρου Σούτσου. Γεννήθηκε στὸ Μέτσοβο γύρω στὸ 1793. Γραμματικὸς στὸ Ἑλληνομουσεῖο τοῦ Ἰαίου καί στὴν Κράιοβα ἀρχικά, θά βρεθεῖ με τὴν ἐναρξὴ τῆς Ἐπανάστασης στὸ Παρίσι. Ἐκεῖ σπουδάζει μαθηματικά καί ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ με τὸ περιβάλλον τοῦ Augustin Thierry. Φίλος τοῦ Φοριέλ καί τοῦ σαινιμονιστῆ Armand Cargel, τὸ 1825 παρακολουθεῖ χωρὶς ἐπίσημη ιδιότητα τὶς ἐργασίες τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἑλληνικοῦ δανείου. Τὸ 1827 φεύγει στὴ Ρωσία ὡς οικοδιδάσκαλος τοῦ Γρηγορίου Ὑψηλάντη με συστάσεις τοῦ Κοραῖ. Ἐνα χρόνο ἀργότερα ἐπιστρέφει στὸ Παρίσι καί τὸ 1829 ἀναχωρεῖ γιὰ τὸ Βουκουρέστι, ὅπου κάνει έμπορικὴ σταδιοδρομία. Τὸ 1849 κατέχει ὑψηλὴ θέση στὴν κρατικὴ ἱεραρχία. Βλ. ἀναλυτικὰ Ἀλέξης Πολίτης, *Ἡ ἀνακάλυψη τῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν* (Ἀθήνα 1984, ὑπὸ έκδοση) καί ἐφ. *Αἰών*, ἀρ. 1005, 12 Ὀκτωβρίου 1849, ὅπου διαβάζουμε : «Ὁ Κ. Πατσούρας ὠρκισθῆ, ἄλλ' ἐμποδίσθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του».

5. Ἐδὼ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι εἰκοσιεπτὰ (17,88%) ἀπὸ τοὺς ἑκατὸν πενήντα ἐνοικιακὰ μετόχους τῆς ἐταιρείας εἶναι συγχρόνως καί μέτοχοι τῆς Έθνικῆς Τράπεζας γιὰ 415 μετοχές (πίνακας Ι, Δ'). Βλ. σχετικά ΕΤΕ/ΙΑ, VI Μέτοχοι - Μετοχές, Ι Αὐτὰ ἐγγραφα, φακ. 4, Κατάλογοι Μετόχων (1842 - 1843, 1846, 1848 - 1850, 1853). Ἀπὸ τοὺς μετόχους αὐτοὺς οί εἴκοσι (13,25%) βρίσκονται στὸν πίνακα Ι, Α', ἕνας (0,66%) στὸν ΙΒ' καί ἕξη (3,97%) στὸν Ι, Γ', συγκεντρώνοντας ἀντίστοιχα τὸ 39,26%, 0,32% καί 2,49% τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν τῆς ἐταιρείας. Ἄν στὸ ποσοστὸ αὐτὸ προσθέσουμε καί τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς ποὺ ἀναλογεῖ στὴν Τράπεζα (10,86%), βλέπουμε ὅτι ἡ Έθνικὴ με τοὺς ἐταίρους τῆς συγκεντρώνει τὸ 52,93% τῶν μετοχῶν τῆς ἐταιρείας, χωρὶς νὰ συνυπολογί- ζεται τὸ ἀνάλογο ποσοστὸ τῶν μετοχῶν τοῦ πίνακα Ι, Γ', ποὺ εκπροσωποῦνται ἀπὸ τὸν Γ. Σταῦρο καί οί κάτωχοι τους δὲν εἶναι μέτοχοι τῆς Τράπεζας.

'Από αυτούς όρισμένοι χρηματοδοτούνται από την Τράπεζα⁶ και οι Μ. Γερούσης, Χαράλαμπος Γκίκας, 'Αναγνώστης Μαργαρίτης, Στέφανος Παππάς, Σιδέρης Πράτσικας, 'Αντώνιος Πετζάλης και Θεόδωρος Τζίνης είναι επιπλέον και μέτοχοι τής 'Εθνικής (πίνακας I, Δ'). 'Ο Στέφανος Παππάς μάλιστα είναι ό διευθυντής του 'Υποκαταστήματος τής 'Εθνικής Τράπεζας στην Πάτρα⁷. Με την ιδιότητά του αυτή άλλωστε, τό Νοέμβριο του 1849, μεταφέροντας την επιθυμία των 51 μετόχων του πίνακα I, Γ', ζητά από τή διοίκηση τής 'Εθνικής νά αναλάβει ή ίδια την εκπροσώπησή τους, πράγμα που γίνεται άμέσως αποδεκτό⁸.

'Ενα επιπλέον θέμα που προκύπτει από την άνάγωση του πίνακα I είναι ή άρνητική διάθεση των ναυτιλιακών και έμπορικων κέντρων τής χώρας άπέναντι στο έγχειρημα τής 'Εθνικής Τράπεζας και του Μ. Τοσίτσα. Πράγματι, οι εκπρόσωποι των κέντρων αυτών δέν εμφανίζονται στον πίνακα I, Α'. Συγκεκριμένα έκτός από τον Πειραιά, που εκπροσωπείται στον ίδιο πίνακα από τον συριανό τραπεζίτη Α. Ράλλη και τό ναυπηγό Γ. Τομπάζη⁹, τά άλλα έπτά καινούρια ναυτιλιακά κέντρα τής μετεπαναστατικής περιόδου (Ναύπλιο, Κρανίδι, Σκόπελος, 'Αμαλιάπολη, Πύλος, Καλαμάτα και Κυλλήνη) απέχουν. Δέ μετέχει ούτε ή Σύρος, τό πρώτο έλληνικό λιμάνι και τό σπουδαιότερο διαμετακομιστικό κέντρο τής χώρας. Με μία εξαίρεση. Τή συμμετοχή του βουλευτή Σταύρου Δάρα¹⁰ και των έμπόρων Στέργιου Κοντού και Διαμαντή Μάνιαρη. 'Ο τελευταίος είναι διευθυντής του Πρακτορείου τής 'Εθνικής Τράπεζας στην 'Ερμούπολη και ό Στέργιος Κοντός σύμβουλος, χρηματοδοτούμενος από την Τράπεζα με πολύ ύψηλές πιστώσεις¹¹. 'Απέχουν επίσης ούσιαστικά τά παραδοσιακά έλληνικά λιμάνια ('Υδρα, Σπέτσες, Σαντορίνη) γιατί δέ συνιστά συμμετοχή ή παρουσία των 'Υδραίων βουλευτών Γκίκα και Σταμάτη Δοκού¹² και ή αντίστοιχη του βου-

6. Πρόκειται για τους μετόχους του πίνακα I, Β' και I, Γ' που σημειώνονται με την ένδειξη X (χρηματοδοτούμενος). ΕΤΕ/ΙΑ, XX 'Υποκαταστήματα, φακ. 5, όπου βρίσκονται πιστωτικοί κατάλογοι έμπόρων τής Πάτρας.

7. ΕΤΕ/ΙΑ, XXI 'Αλληλογραφία Γ', 'Εγγραφα 'Εμισθων 'Υποκαταστημάτων προς τό Λογιστικό Τμήμα τής ΕΤΕ, φακ. 306.

8. ΕΤΕ/ΙΑ, II 'Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών, Α' 'Αρχείο Γ. Σταύρου, δ.π.

9. Για τον Λουκά Ράλλη βλ. Δ. Βικέλας δ. π. και για τον Γεώργιο Τομπάζη ΕΤΕ/ΙΑ, XXV 'Εργα Α' Ναυπλιακά, φακ. 32 δ.π. ύποφ. 2, Δημοτικό 'Αρχείο Δήμου Πειραιώς, Παλαιοί 'Οδηγοί Πειραιώς.

10. Πρακτικά τής Βουλής, Περίοδος Ε'.

11. Βλ. αντίστοιχα ΕΤΕ/ΙΑ, XXI 'Αλληλογραφία, δ.π. φακ. 455 - 456 και XX 'Υποκαταστήματα, φακ. 5, όπου βρίσκονται πιστωτικοί κατάλογοι έμπόρων τής Σύρου.

12. Πρακτικά τής Βουλής, Περίοδος Α' και Δ'.

λευτή Σπετσών Ν. Α. Χατζηναργύρου¹³. Το ίδιο ισχύει και για την Τήνο με τη μοναδική παρουσία του βουλευτή Νικόλαου Νάζου¹⁴, ενώ δεν ισχύει για τη Χαλκίδα που μετέχει με τους Δήμους Χαλκιδέων και Αηλιαντίων (Έπαρχία Χαλκίδας) και τους Δημ. Μητσάκη, τοπικό βουλευτή, Σπύρο Ταμπικά, πρόεδρο του Έπαρχιακού Συμβουλίου Χαλκίδας και Άπόστολο Δούμα, μέλος του ίδιου Συμβουλίου¹⁵ (πίνακας Ι, Α'). Κάτι τέτοιο άνσμενόταν άλλωστε γιατί ή εταιρεία εκτός των άλλων θά ανάλάμβανε και τη διόρυξη του Πορθμού του Εύριπου.

Τελευταίο χαρακτηριστικό της προσπάθειας του 1849 είναι ή επενδυτική άδράνεια των Έλλήνων του έξωτερικού και το επενδυτικό ενδιαφέρον των Α. Κ. Ίωνίδη (Λονδίνο), Ζωρζή Ψύχα (Άμστερταμ) και του έμπορικού οίκου «Fratelli Tossitsa e Sturnari» (Λιβόρνο), όπως αυτό προκύπτει με βάση τα στοιχεία που υπάρχουν στο Ίστορικό Άρχαιο της Έθνικης Τράπεζας¹⁶.

Συγκεφαλαιώνοντας βλέπουμε ότι ή Έταιρεία Έλληνικών Έμπορικών Άτμοπλοίων και Διορύξεως του Πορθμού του Εύριπου περιορίζεται τελικά στον κύκλο των ιδρυτών της και ιδιαίτερα της Έθνικης Τράπεζας. Αυτό σημαίνει ότι ή Τράπεζα ανάγεται σε κλειδί για να έρμηνευτεί συνολικά το έγγχείρημα του 1849. Καθώς ώστόσο τα μεγέθη που κινητοποιούνται στην εταιρεία είναι μεγέθη μικρής τάξεως με μεγάλες επιπρόσθετα διαφορές ανάμεσα τους, μεταφράζουν μιá γεωγραφία επενδύσεων που υποδεικνύει ότι δεν υπάρχει ή δυνατότητα μιás υπέρβασης πέρα από εκείνη ή όποια όρίζεται από τις έσωτερικές λειτουργίες και τις έξωτερικές συνδέσεις κάθε τοπικού κυκλώματος. Έξυπακούεται ότι αυτό ισχύει κυρίως ώς προς τους Πατρινοίς μετόχους, οι όποιοι δεν επενδύουν ανάλογα με τα είσοδήματά τους. Άντίθετα οι μέτοχοι που συγκεντρώνονται στην Άθήνα συμμετέχουν ανάλογα περίπου με την κοινωνική τους θέση που είναι γενικά ύψηλή. Το γεγονός όμως ότι ένα μεγάλο μέρος από τους μετόχους αυτούς έχει σχέση με την Έθνική, ενώ δεν έχει καμιá φανερή σχέση με τη ναυτιλία, όπως αυτό προκύπτει από την πολλαπλότητα των επαγγελμάτων τους, υποβάλλει την ιδέα μιás πολύπλευρης έρμηνείας του άτμοπλοϊκού τους ενδιαφέροντος. Η παρουσία βουλευτών, στρατιωτικών και άνωτέρων ύπαλλήλων ένισχύει

13. Για την κοινοβουλευτική δράση του Ν. Α. Χατζηναργύρου υπέρ της εταιρείας βλ. Κ. Παπαθανασόπουλος, Έλληνική έμπορική ναυτιλία (1833 - 1856). Έξέλιξη και άναπροσαρμογή, δ.π., σ. 119 - 120.

14. Πρακτικά της Βουλής, Περίοδος Ε'.

15. Βλ. σχετικά Κ. Παπαθανασόπουλος, δ.π., σ. 133 - 135, 141 και για τον Δημ. Μητσάκη στο ίδιο σ. 120 - 121, 123, 150 - 153, 175 - 177.

16. ΕΤΕ/ΙΑ, ΧΧΙ Άλληλογραφία ΙΒ', Άλληλογραφία Έξωτερικού, Σειρά Β', φακ. 7, ύποφ. 6, 9 και 13 και φακ. 8, ύποφ. 15.

αυτήν την ιδέα. Στην ίδια κατεύθυνση ή παρουσία καθηγητών πανεπιστημίου, έκδοτων και διανοουμένων, όπου αυτοί μπορούν να έντοπιστούν, δέν αποκλείεται να εντάσσεται στις προσπάθειες ένδυνάμωσης του έθνικού γοήτρου. Έτσι, τó ένδιαφέρον γιά τήν άτμοπλοΐα μπορεί να έκφράζει συμφέροντα ευρύτερα άπό τά στενά οικονομικά και να καλύπτει πολιτικές ή άλλες έπιλογές πού είναι άδύνατο να διερευνηθοούν στα πλαίσια αυτής τής άνακοίνωσης. Μέ άφετηρία αυτές τες γενικές διαπιστώσεις μπορούμε να προχωρήσουμε στην άνάγνωση του πίνακα II.

Ό πίνακας αυτός μάς έπιτρέπει να κάνουμε όρισμένες παρατηρήσεις.

Πρώτο, ότι στην περίπτωση τής 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας οι μέτοχοι προέρχονται άπό δεκαέξη συνολικά διαμερίσματα πού ύποδεικνύουν τέσσερις γεωγραφικές περιοχές : Πελοπόννησος, Στερεά-Εύβοια-νησιά 'Αργοσαρωνικού, Έπτάνησα και Σμύρνη, όπως αυτές άναγράφονται στον πίνακα II. Αυτό δείχνει ότι ή εταιρεία καλύπτει όλόκληρο τόν έλλαδικό χώρο και ένα μέρος άπό τó χώρο πού βρίσκεται δυτικά και άνατολικά τής 'Ελλάδας.

Δεύτερο, ότι ό κύριος όγκος τών μετόχων συγκεντρώνεται στην πρώτη και τή δεύτερη περιοχή (69,69%) και ιδιαίτερα στην Πάτρα και τó Μεσολόγγι (πίνακας II, Α' και II, Ζ'). Άκολουθοούν ή τρίτη και ή τέταρτη (30,31%) με κύριους πόλους συγκέντρωσης τήν Κέρκυρα και τή Σμύρνη (πίνακας II, Π' και II, ΙΣ'). Αυτό μάς δίνει τήν πρώτη τεκμηριωμένη εικόνα γιά τόν άριθμό τών μετόχων κατά περιοχή κυρίως και κατά διαμέρισμα. 'Ακριβέστερα έπί συνόλου 419 μετόχων οί 179 προέρχονται άπό τήν Πελοπόννησο, 113 άπό τή Στερεά-Εύβοια-νησιά 'Αργοσαρωνικού, 111 άπό τά Έπτάνησα και 16 άπό τή Σμύρνη. Άπό τούς μετόχους αυτούς τó 31,98% άνήκει στην Πάτρα, τó 7,87% στο Μεσολόγγι, τó 20,53% στην Κέρκυρα και τó 3,82% στη Σμύρνη.

Τρίτο, ότι ή άριθμητική διαφορά άνάμεσα στους μετόχους τής πρώτης και τής τρίτης περιοχής και τούς μετόχους τής δεύτερης και τής τέταρτης είναι άνάλογη τής διαφοράς τους στην κεφαλαιακή συμμετοχή. Οί πρώτοι κατέχουν τó 84,02% του συνόλου τών μετοχών. Οί άλλοι μοιράζονται τó ύπόλοιπο 15,98% (βλ. συγκεντρωτικά στοιχεία του πίνακα II, σ. 180). Και έδω, όπως και προηγούμενα, ή Πάτρα, Κέρκυρα, Σμύρνη κατέχουν τήν πλειοψηφία συγκεντρώνοντας αντίστοιχα τó 46,47%, 32,24%, 1,67%, ένω τó Μεσολόγγι (1,90%) παραχωρεί τή θέση του στον Πειραιά (7,73%).

Τέταρτο, ότι τó ποσοστό συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο τής εταιρείας δέν είναι άνάλογο με τή γεωγραφική της διασπορά :

Φάσμα Μετοχών	Μέτοχοι	Συμμετοχή Μετόχων %	Μετοχές	Συμμετοχή Μετοχών %
1/3 - 6	331	79,00	775 ² / ₃	35,90
6 - 21	77	18,38	885	40,96
21 - 100	9	2,15	250	11,57
100 - 150	2	0,47	250	11,57
Σύνολο	419	100,00	2.160 ² / ₃	100,00

Με τις παρατηρήσεις αυτές ξαναρχόμαστε στις αντίστοιχες πού έχουμε κάνει εξετάζοντας την *Έταιρεία Έλληνικών Έμπορικών Ατμοπλοίων και Διορύξεως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου*. Ἐδῶ ὅμως ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν δὲ συγκεντρώνεται στοὺς ἰδρυτὲς τῆς ἑταιρείας, ἀλλὰ κατανέμεται μεταξὺ τῶν ἰδρυτῶν καὶ τῶν ὑπολοίπων μετόχων. Συγκεκριμένα ἡ συμμετοχή τῶν ἰδρυτῶν περιορίζεται στὸ 6,94 % τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν¹⁷. Τὸ ὑπόλοιπο 93,06 % ἀφορᾷ μετόχους μὲ σημαντικές, ὅπως προκύπτει, διαφορὲς στὴν κεφαλαιακὴ τους συμμετοχὴ πού δὲν ἐπιτρέπουν κανενὸς εἴδους γενίκευση.

Οἱ μετρήσεις ὥστόσο πού ἐπιχειρήσαμε ὡς πρὸς τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς στὸ μετοχικὸ κεφάλαιο τῆς ἑταιρείας ἀνὰ διαμέρισμα ἐστιάζουν τὴν ἔρευνα στοὺς μετόχους τῆς Πάτρας καὶ τῆς Κέρκυρας. Οἱ πρῶτοι, ἔμποροι καὶ κτηματίες στραμμένοι κυρίως στὸ σταφιδεμπόριο καὶ τὶς ἐξαγωγές του, συμμετέχουν στὴν *Ἑλληνικὴ Ἀτμοπλοία* μὲ τὰ ὑψηλότερα ποσοστά, τόσο σὲ σχέση μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μετοχῶν (46,47%) ὅσο καὶ σὲ σχέση μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μετόχων (31,98%)¹⁸. Οἱ 28 μάλιστα εἶναι πρῶην μέτοχοι τῆς *ἑταιρείας Ἑλληνικῶν Ἐμπορικῶν Ἀτμοπλοίων καὶ Διορύξεως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου*¹⁹, πράγμα πού δείχνει ἕνα γενικότερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀτμοπλοία καὶ ἕναν ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ εἰσοδηματικῶν δυνατοτήτων πού ἔχουν οἱ ἀμπελοργικὲς ἐκμεταλλεύσεις. Μετέχουν ἐπίσης ἀσφαλιστικὲς ἑταιρεῖες, ξένοι ἔμπορικοὶ οἴκοι καὶ τραπεζίτες πού συνδέονται ἄμεσα μὲ

17. Βλέπε στὸν πίνακα II, Α', ὅπου οἱ ἰδρυτὲς τῆς ἑταιρείας σημειώνονται μὲ τὴν ἐνδειξὴ Ε.Π. (ἐπιτροπὴ συγκρότησης).

18. Ἀντίθετα μὲ τὴν Ἀθήνα, στὴν Πάτρα τὴ θέση τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν ἀνώτερων ὑπαλλήλων παίρνουν οἱ ἔμποροι. Μετέχουν ὅμως καὶ ἀρκετοί, ὅπως θὰ δοῦμε, στρατιωτικοὶ καὶ ἰδιαίτερα ἀγωνιστὲς τοῦ 1821. Ὑποδεικνύεται ἔτσι μιὰ ἀνόμοια οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ διαδικασία ἀνάμεσα στὶς δύο πόλεις, πολὺ ἐνδιαφέρουσα γιὰ τὴ μελέτη τῆς συγκρότησης τοῦ ἀστικοῦ χώρου στὴν Ἑλλάδα. Βλ. σχετικὰ στὸν πίνακα I, Α' ὅπου ἀναγράφονται οἱ ἔμποροι ἀπὸ τὴ Σύρο Στέργιος Κοντὸς καὶ Διαμαντὴς Μάνιαρης καὶ στὸν πίνακα II, Α' τὸν μοναδικὸ καθηγητὴ Α. Ραδινό, γυμνασιάρχην Πατρῶν (1846) ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη (Κ. Ν. Τριανταφύλλου, *Ἱστορικὸν λεξικὸν τῶν Πατρῶν*, Πάτρα² 1980)

19. Βλ. στὸν πίνακα II, Α' τοὺς μετόχους μὲ τὴν ἐνδειξὴ Π. Μ. (πρῶην μέτοχοι).

τὸ κύκλωμα ἐμπορίας τῆς σταφίδας²⁰. Δὲ λείπουν τέλος οὔτε οἱ πολιτικοὶ οὔτε οἱ στρατιωτικοί²¹. Αὐτὸ ὅπως δὲν ἀναιρεῖ τὰ προηγούμενα. Ἀντίθετα ἐπιβεβαιώνει τὰ πολλαπλὰ ἐνδιαφέροντα ποῦ κινητοποιοῦνται γύρω ἀπὸ τὴ νέα ἔταιρεία.

Ἐκ τῆς ἀποψη αὐτῆ ἢ σύνθεση τῆς ἐπιτροπῆς συγκρότησης τῆς 'Ελληνικῆς 'Ατμοπλοΐας προσφέρεται γιὰ ἐνδιαφέρουσες παρατηρήσεις : τὰ δώδεκα ἀπὸ τὰ δεκατέσσερα μέλη τῆς εἶναι ἔμποροι, τὸ ἕνα πολιτικὸς καὶ τὸ ἄλλο ἀνώτερο στῆλεχος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας²². Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ

20. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀσφαλιστικὴ ἔταιρεία «Πάτρα» καὶ τοὺς ἐμπορικοὺς οἴκους Βαρφ Χάνκοκ καὶ Σία, Κ.Κ. Ἴγκετ καὶ Σία καὶ Φίλς καὶ Σία ποῦ κατέχουν τὸ 10,64% τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν τῆς ἔταιρείας (πίνακας II, Α'). Στὴν ἔταιρεία εἶναι ἐπίσης μέτοχοι οἱ Ν. Βασιλειάδης, ἔμπορος ἀπὸ τὴ Σύρο (1837), φίλος καὶ ὑπάλληλος τοῦ μεγαλέμπορου Σιδέρη Πράτσικα, ἰδρυτῆς τῆς ἀσφαλιστικῆς ἔταιρείας «Πάτρα» (1849) καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς συγκρότησης τῆς 'Ελληνικῆς 'Ατμοπλοΐας γιὰ 10 μετοχές, Ε. Παλαμᾶς, συμβολαιογράφος, ἀνταποκριτῆς τῆς «Ἐφημ. τῆς Σμύρνης» (1850), πρᾶκτορας τῆς ἀσφαλιστικῆς ἔταιρείας «Ἀγκυρα» (1862) ἀντὶ τοῦ Στ. Στρέττ (1872) καὶ διευθυντῆς ἀργότερα τῆς «Ἀνατολῆς» (1856), γιὰ 2 μετοχές καὶ ὁ Κ. Στρούμπος, διευθυντῆς Πιστωτικῆς Τράπεζας (1851), γιὰ 10 μετοχές (πίνακας II, Α'). Βλ. σχετικὰ Κ. Ν. Τριανταφύλλου, ὅ.π.

21. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τοὺς πολιτικοὺς Δ. Γερακάρη, Α. Χ. Λόντο, Σιδέρη Πράτσικα, Μ. Ροῦφο καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς Γ. Ἀκραγιόπουλο, Α. Ἀνδρικόπουλο, Ι. Βελισσάριο, Π. Διαμαντόπουλο, Δ. Μηλιώνη, Σ. Παναγιωτόπουλο (*Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς*, Περίοδος Α', Β', Γ', Δ', Ε' καὶ ΣΤ', *Μέγα Ἑλληνικὸ Βιογραφικὸ Λεξικὸ* καὶ Κ. Ν. Τριανταφύλλου, ὅ.π.).

22. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς συγκρότησης ἦταν οἱ Ν. Βασιλειάδης (σημ. 20)·Κ. Γερούσης, ἔμπορος ἀπὸ τὴν Τεργέστη, γιὸς τοῦ ἐμπόρου Σωτ. Γερούση, ἰδρυτῆ τῆς ἀσφαλιστικῆς ἔταιρείας Ἀνατολῆ (1856), τῆς Ἑλληνικῆς Ναυτικῆς Τράπεζας (1864) καὶ δημοτικοῦ συμβούλου· Μ. Γερούσης, ἔμπορος ἀπὸ τὴ Σύρο (1837)· Δ. Γεωργιανόπουλος, ἔμπορος Πάτρας καὶ δημοτικὸς σύμβουλος (1841)· Χ. Γκίκας, ἔμπορος Πάτρας· Κ. Παπαρρήτωρ, ἔμπορος Πάτρας· Α. Πετσάλης, μεγαλέμπορος ἀπὸ τὴν Πάργα, ἀπὸ τοὺς ἰδρυτῆς τῆς Ἑλληνικῆς Οἰνοποιίας (1858)· Δ. Πονδίκης, ἔμπορος Πάτρας· Ν. Πράτσικας, ἔμπορος γιὸς τοῦ μεγαλέμπορου Σιδέρη Πράτσικα, γερουσιαστῆς καὶ βουλευτῆς· Γ. Σωτηριάδης, δικηγόρος αὐτοδίδακτος ἀπὸ τὸ Αἴγιο, μεγαλοσταφιδοκαλλιερηγῆς, ἀπὸ τοὺς ἰδρυτῆς τῆς Ἑλληνικῆς Οἰνοποιίας· Δ. Τζοῦκος, ἔμπορος Πάτρας· Π. Φακίρης, ἔμπορος ἀπὸ τὴ Χίο (1833), συνεργάζεται μετὰ τοὺς ἐμποροπλοίαρχους ἀπὸ τὸ Γαλαξίδι· Μ. Ροῦφος, γερουσιαστῆς καὶ βουλευτῆς, σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας (1835), ὑπουργὸς (1848), δήμαρχος Πάτρας (1855 - 1858), μέλος τῆς ἀντιβασιλείας (1862) καὶ πρῶθυπουργὸς (1863)· Στέφ. Παππάς, διευθυντῆς τοῦ Ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας στὴν Πάτρα. Ἐκ αὐτῶν οἱ Α. Πετσάλης, Ν. Πράτσικας καὶ Π. Φακίρης δὲν ἀναγράφονται στὸν πίνακα II, Α'. Στὸν ἴδιο πίνακα ἑπάρχουν οἱ Δ. Πετσάλης, Ἄφοι Πετσάλη καὶ Σία καὶ Σιδέρης Πράτσικας γιὰ 2, 25 καὶ 10 μετοχές ἀντίστοιχα. Βλ. σχετικὰ ΕΤΕ/ΙΑ, XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 5, ὅπου βρίσκονται Πιστωτικοὶ Κατάλογοι ἐμπόρων τῆς Πάτρας, XXI Ἀλληλογραφία Γ', Ἐγγράφα Ἐμμίσθων Ὑποκαταστημάτων πρὸς τὸ Λογιστικὸ Τμῆμα τῆς ΕΤΕ, φακ. 310, *Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς* ὅ.π., Γ. Ἀναστασόπουλος, *Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας 1840 - 1940*, Ἀθήνα 1947, τόμος Α' καὶ Ν. Τριανταφύλλου ὅ.π.

τις σχέσεις που συνδέουν τα μέλη της επιτροπής μεταξύ τους και με τους υπόλοιπους μετόχους, γιατί οι σχέσεις αυτές εκτός από επαγγελματικές είναι πολλές φορές συγγενικές, φιλικές και πολιτικές²³.

Ἀνάλογες παρατηρήσεις δὲ μπορούμε νὰ κάνουμε καὶ γιὰ τοὺς μετόχους τῆς Κέρκυρας γιατί τὰ στοιχεῖα πὺ συγκεντρώσαμε εἶναι περιορισμένα²⁴. Μποροῦμε ὁμως νὰ σημειώσουμε ὅτι τὸ 59,20% τῶν μετόχων τῆς δευτέρας μετὰ τὴν Πάτρα πόλης σὲ μετοχές (31,24%) καὶ μετόχους (20,53%) συγκεντρώνεται στὰ χέρια δεκατεσσάρων συνολικῶν μετόχων, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ξεχωρίζει ἡ ἀσφαλιστικὴ καὶ προεξοφλητικὴ ἐταιρεία «Ἡ Ἐπτάνησος» μὲ 100 μετοχές. Ἀναφέρουμε ἀκόμα τοὺς Μιχ. Παραμυθιώτη, ἔμπορο καὶ ἀνταποκριτὴ τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας στὴν Κέρκυρα²⁵, Γερ. Ἰγγλέση, διευθυντὴ τῆς «Ἐπτανήσου» καὶ ἐπικεφαλῆς τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς ἐγγραφῆς μετόχων²⁶, Ἰωάννη Κεφαλᾶ, ἔμπορο²⁷ καὶ τοὺς Γ. Μαρκέτη καὶ Υἱοὶ καὶ

23. Αὐτὸ τουλάχιστον ὑποδηλώνουν οἱ σημειώσεις (καὶ στὴ συνέχεια σημ.) 20 καὶ 22 μὲ τὴν προσθήκη ὅτι οἱ Π. Γαλανόπουλος, Δημ. Σηπλιωτόπουλος, Σιδέρης Πράτσικας ἐπηρεάζονται πολιτικὰ ἀπὸ τὸν Μ. Ρούφο καὶ οἱ Ροδόπουλοι ἀπὸ τὸν Α.Χ. Λόντο, Πρόεδρο τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Πάτρας (1836 - 1840), δήμαρχο (1841 - 1843), ὑπουργὸ (1844, 1864 - 1865), Πρόεδρο τῆς Βουλῆς (1860), νομάρχη Ζακύνθου καὶ Γενικὸ Πρόξενο τῆς Ἑλλάδας στὰ Γιάννενα (πίνακας II, Α'). Βλ. σχετικὰ *Μέγα Ἑλληνικὸ Βιογραφικὸ Λεξικὸ* Βοβολίνη, Ἰωάννου Ἀλεξ. Μελετόπουλου, *Ἐγγραφα ὀθωνικῆς ἐποχῆς. Τὸ σύνγραμμα τοῦ 1844*, Ἀθήνα 1972 καὶ Κ. Ν. Τριανταφύλλου, ὁ.π.

24. Ἐνδεικτικὸ παράδειγμα οἱ Ἀδελφοὶ Καποτσάρη καὶ ὁ Ἰωάννης Κόλλας (πίνακας II, ΙΓ'). Οἱ πρῶτοι εἶναι πιθανὸ νὰ συνδέονται μὲ τοὺς Χ. Γκίκα καὶ τὴν ἐταιρεία τῶν Ἀδελφῶν Καποτσάρη (πίνακας II, Α'). Ὁ δεύτερος μὲ τὸν Χίιο Μιχ. Κόλλα, σταφιδέμπορο τῆς Πάτρας ἀπὸ τὸ 1834 (Κ. Ν. Τριανταφύλλου, ὁ.π.). Τὰ στοιχεῖα ὁμως αὐτὰ δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ προσδιοριστοῦν τὰ ἐπαγγέλματα τῶν Κερκυραίων μετόχων, οὔτε πολὺ περισσότερο οἱ σχέσεις πὺ ἐνδεχόμενα τοὺς συνδέουν μὲ τοὺς μετόχους ἢ τοὺς ἔμπορους τῆς Πάτρας. Βέβαια στὸ ΕΤΕ/ΙΑ καὶ συγκεκριμένα στὴν ἀλληλογραφία τοῦ τοπικοῦ ἀνταποκριτῆ μὲ τὸ Κεντρικὸ Κατάστημα καὶ στοὺς Πιστωτικὸς Καταλόγους τοῦ Ὑποκαταστήματος, βρίσκουμε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς μετόχους τῆς *Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας*. Κι ἐδῶ ὁμως τὰ στοιχεῖα δὲν προσφέρονται πάντα γιὰ ἀνάλογες ἐκτιμήσεις.

25. ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, Α' Ἀλληλογραφία Ἀνταποκριτῶν Ἐσωτερικοῦ, φακ. 25 - 27 καὶ Ἀλληλογραφία, Θ' Ἰδιώτες, φακ. 11.

26. Τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἦταν οἱ Σπ. Δαμιανός, Κων. Μπαλτὰς καὶ Φρ. Σολάρης (ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα, Α' Ναυτιλιακὰ, φακ. 36 Ἐταιρεία Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας στὴν Πάτρα : Σύστασις, Πρακτικὰ Ἐπιτροπῆς, Ἀλληλογραφία, 1853. Πρακτικὰ Ἐπιτροπῆς, ἀρ. 284 - 285). Γιὰ τὴ συνεργασία τῆς ἐπιτροπῆς συγκρότησις τῆς ἐταιρείας καὶ τῶν Κερκυραίων μετόχων βλ. ἀναλυτικὰ Κ. Παπαθανασόπουλος, *Ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία (1833 - 1856)*. *Ἐξέλιξη καὶ ἀναπροσαρμογὴ*, ὁ.π., σ. 209 - 210, 221 - 227.

27. ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, Α' Ἀλληλογραφία Ἀνταποκριτῶν Ἐσωτερικοῦ, φακ. 25 - 27 καὶ Ἰωάννης Γ. Τυπάλδος Λασκαράτος, «Οἰκογένεια Κεφαλᾶ εἰς τὴν Ἑλλάδα», *Παρθενολογία* 18 (1976) 441.

Ἐδελφούς Πόστολη, ἐπίσης ἐμπόρους²⁸. Ἐπισημαίνουμε τέλος τὴν παρουσία τοῦ ἱστορικοῦ Σπύρου Ζαμπέλιου, μεγαλομετόχου τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζας καὶ μετόχου ἀκόμα τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν «Φοῖνιξ» καὶ «Πάτραι»²⁹.

Ἐξετάζοντας τὴν κεφαλαιακὴ συμμετοχὴ τῶν ὑπολοίπων διαμερισμάτων βλέπουμε ὅτι περιορίζεται στὸ 22,23%. Ἀπὸ τὸ ποσοστὸ αὐτὸ τὸ 7,73% ἀφορᾷ τὸν Πειραιᾶ ποῦ ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ ἰσχυροὺς τοπικοὺς οἰκονομικοὺς καὶ πολιτικοὺς παράγοντες³⁰. Ξεχωρίζουν ἀνάμεσά τους ὁ τραπεζΐτης Λουκάς Ράλλης, ὁ ναυπηγὸς Γεώργιος Τομπάζης, πρῶν μετόχοι τῆς Ἐταιρείας Ἐλληνικῶν Ἐμπορικῶν Ἀτμοπλοίων καὶ Διορύξεως τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Ἐδρίπου, ὁ Ἰωάννης Ἀφεντούλης³¹, ὁ Ἰωάννης Χρηστοφίδης, ἔμπορος

28. Βλέπε ἀντίστοιχα ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, Α' Ἀλληλογραφία ἐσωτερικοῦ, φακ. 25 - 27 καὶ Ἀλληλογραφία, Θ' Ἰδιώτες, φακ. 11.

29. Βλέπε ἀντίστοιχα ΕΤΕ/ΙΑ, VI Μέτοχοι - Μετοχές, I Λυτὰ ἔγγραφα, φακ. 4 Κατάλογοι Μετόχων (1853), XXI Ἀλληλογραφία, Ἀλληλογραφία Θ' Ἰδιώτες, φακ. 10, 12, ὅπου δίνονται πολὺ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιὰ τὴ συνεργασία τοῦ Σπ. Ζαμπέλιου μὲ τὸν Γεώργιο Σταυρο καὶ Ἀλληλογραφία IB', Ἀλληλογραφία Ἐξωτερικοῦ, Σειρὰ Β', φακ. 19.

30. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μετόχους αὐτοὺς προσφέρουν πολλὲς ἐνδείξεις γιὰ τὴ σύνθεση τῆς τάξης τῶν μεγαλεμπόρων τοῦ Πειραιᾶ καὶ τὴ δομὴ τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν λειτουργιῶν τῆς. Οἱ Σωτήριος Ρετσίνας (1854 - 1855), Λουκάς Ράλλης (1855 - 1866), Δημήτριος Μουτσόπουλος (1866 - 1874) καὶ Τρύφων Μουτσόπουλος (1866 - 1874) διοικοῦν ὡς δήμαρχοι τὸν Πειραιᾶ γιὰ 29 συνεχῆ χρόνια. Οἱ Νικόλαος Μελετόπουλος (1852 - 1855, 1858 - 1866), Ἰωάννης Χρηστοφίδης (1866 - 1883) καὶ Δημήτριος Σεφερλῆς (1866 - 1874) ἦταν δημοτικοὶ σύμβουλοι Πειραιᾶ. Ὁ Νικόλαος Μελετόπουλος (1855 - 1858, 1874 - 1879) διετέλεσε μάλιστα καὶ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου. Ὁ Δημήτριος Μουτσόπουλος καὶ ὁ ἀδελφὸς του Τρύφων ἐρχονται στὸν Πειραιᾶ ἀπὸ τὴ Γορτυνία τὸ 1834. Στήνουν μιὰ μικρὴ ξύλινη παράγκα στὴν ἀγορὰ καὶ κάνουν μικρεμπόριο, γιὰ νὰ ἐξελιχθοῦν ἀρχικὰ σὲ μεγαλέμπορους ποῦ μεταφέρουν μὲ δικά τους πλοῖα σιτάρη ἀπὸ τὴ Ρωσία καὶ ἀργότερα σὲ τραπεζΐτες. Στὶς δημοτικὲς ἐκλογὲς τοῦ 1866 θὰ κερδίσουν τὸν φιλοθωνιστὴ Χίο μεγαλέμπορο Λουκά Ράλλη μὲ τὴ βοήθεια τοῦ γιαιτροῦ Θεοδώρου Ἀφεντούλη, καθηγητὴ πανεπιστημίου καὶ Ἀντιπρόεδρου τῆς Ἐθνοσυνέλευσης τοῦ 1863, ἀνθρώπου μὲ μεγάλη ἐπιρροὴ στὸς Πειραιῶτες. Ἀπὸ τότε θὰ διοικήσουν διαδοχικὰ τὸ Δῆμο μέχρι τὸ 1883, γιὰ νὰ ἐπανεέλθουν τὸ 1895 μὲ τὸν Τρύφωνα Μουτσόπουλο ποῦ παραμένει δήμαρχος μέχρι τὸ 1903. Τὸ ἴδιο περὶπου συμβαίνει μὲ τοὺς Ρετσίνας, ἐνῶ οἱ Ράλληδες μὲ διαφορετικὴ κοινωνικὴ προέλευση καὶ διαφορετικὴ οἰκονομικὴ ἀφετηρία ἀπὸ τοὺς προηγούμενους, παρουσιάζουν σταδιακὰ πολλὰ κοινὰ στοιχεῖα μαζί τους (Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, Ἐδρετήριο Διατελεσάντων Δημάρχων καὶ Δημοτικῶν Συμβούλων Πειραιῶς, Παλαιοὶ Ὅδηγοὶ Πειραιῶς. Βλ. ἀκόμα Κ. Ζουμπολίδης, Ἱστορία καὶ ἐξέλιξις τοῦ λιμένος Πειραιῶς, Ἀθήνα 1932, Δ. Θ. Σπηλιωτόπουλος, Ὁ Πειραιεὺς καὶ οἱ Δήμαρχοι τῆς Α' Ἐκατονταετηρίδος, Πειραιῶς 1939 καὶ Μέγα Ἑλληνικὸ Βιογραφικὸ Λεξικὸ Βοβολίνη).

31. Τὰ στοιχεῖα ποῦ ἔχουμε γιὰ τὸν Ἰωάννη Ἀφεντούλη εἶναι δυστυχῶς ἀνεπαρκῆ. Πέθανε μεταξὺ 1854 - 1856 καὶ πρέπει νὰ εἶχε κάποια σχέση μὲ τὸν καθηγητὴ τῆς Φαρμακολογίας στὴν Ἱατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Θεόδωρο Ἀφεντούλη (δ.π.). Βλ. σχετικὰ ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32 δ.π. ὑποφ. 2, Γιάννης Ε. Χα-

ἀποικιακῶν³², οἱ τραπεζίτες Δημήτριος Μουτσόπουλος, Τρύφων Μουτσόπουλος, Νικόλαος Μελετόπουλος³³, ὁ Σωτήριος Ρετσίνας³⁴ καὶ ὁ Δημήτριος Σεφερλῆς, ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἰδρυτὲς τοῦ πρώτου πειραϊκοῦ ἀτμόμυλου³⁵.

Μετὰ τὸν Πειραιᾶ οἱ μετρήσεις δείχνουν ὅτι δεκατρία διαμερίσματα μοιράζονται τὸ 14,70% τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν μὲ μέγιστο καὶ ἐλάχιστο ποσοστὸ συμμετοχῆς τὸ 1,90% καὶ 0,23% ἀντίστοιχα (βλ. συγκεντρωτικὰ στοιχεία τοῦ πίνακα II, σ.180).

Πρόκειται συνεπῶς γιὰ συμμετοχὲς ποὺ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἔνδειξη γιὰ τὰ ὄρια μέσα στὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ διαφοροποίηση τῶν μετόχων. Ἐπιπρόσθετα μπορεῖ νὰ ὑποδεικνύουν σχέσεις διαφορετικῆς ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ συνδέουν γεωγραφικὰ καὶ ἐμπορικὰ τὰ διαμερίσματα μὲ τὴν Πάτρα. Ἡ παρουσία τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς Ὑδρας φαίνεται ὅτι μᾶλλον ἐνισχύει αὐτὴν τὴν παρατήρηση³⁶. Ἡ ὑπόθεση ὅμως αὐτὴ θὰ ἐπαληθευθεῖ

τζημανωλάκης, *Χρονικὸ τῆς πειραϊκῆς πνευματικῆς ζωῆς (1835 - 1973)*, Πειραιᾶς 1973 καὶ *Γενικὴ Παγκόσμιος Ἐγκυκλοπαίδεια* Πάπυρος - Λαρούς.

32. Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, Παλαιὸ Ὁδηγοὶ Πειραιῶς.

33. ΕΤΕ/ΙΑ, XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 3, ὅπου βρίσκονται Πιστωτικοὶ Κατάλογοι τοῦ Ὑποκαταστήματος Πειραιᾶ, Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, ὁ.π. καὶ Δ. Θ. Σηλιωτόπουλος, ὁ.π.

34. Καὶ γιὰ τὸν Σωτήριο Ρετσίνα τὰ στοιχεία δὲν ἐπαρκοῦν. Πέθανε μεταξὺ 1854 - 1856 καὶ πρέπει νὰ ἦταν συγγενὴς τοῦ μεγάλεμπορου Γεωργίου Ρετσίνα, πατέρα τοῦ τραπεζίτη Θεόδωρου Ρετσίνα, δημοτικοῦ συμβούλου (1866 - 1870, 1874 - 1879) καὶ δήμαρχου Πειραιᾶ ἀπὸ τὸ 1887 μέχρι τὸ 1895 (ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα Α΄ Νουτυλιακά, φακ. 32, ὁ.π., XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 3 ὁ.π., Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, Εὔρετήριο Διατελεσάντων Δημάρχων καὶ Δημοτικῶν Συμβούλων Πειραιῶς, Παλαιὸ Ὁδηγοὶ Πειραιῶς, Γ. Ἀναστασόπουλος, ὁ.π. καὶ Δ. Θ. Σηλιωτόπουλος, ὁ.π.).

35. Ὁ ἄλλος ἦταν ὁ Ἄγγλος μηχανικὸς Τζῶν - Μάκ Δούαλλ ποὺ ἱδρύσε ἀργότερα (1873) ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα μηχανουργεῖα τοῦ Πειραιᾶ. Βλ. σχετικὰ Σ. Π. Λοβέρδος, *Ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος*, Ἀθήνα 1901 καὶ γιὰ τὸν Δημήτριο Σεφερλῆ καὶ τὸν Τζῶν - Μάκ Δούαλλ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Δήμου Πειραιῶς, Παλαιὸ Ὁδηγοὶ καὶ Δ. Θ. Σηλιωτόπουλος, ὁ.π.

36. Καὶ τὰ δύο νησιά συνδέονται ἐμπορικὰ περισσότερο μὲ τὸ Αἰγαῖο καὶ λιγότερο μὲ τὸ Ἴονιο. Ἐπιπλέον ἐκπροσωποῦνται ἀπὸ παραδοσιακῆς οἰκογένειας ἐμποροκαρναβοκραίων, ὀρισμένες ἀπὸ τίς ὁποῖες ἔχουν ἐγκαταλεῖπει τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ ναυτιλία καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κατάκτηση τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ στὰ ἀνώτατα μάλιστα ἐπίπεδα τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας. Ἐνδεικτικὸ παράδειγμα οἱ Κουντουριώτες τοῦ πίνακα II, IB ποὺ μετέχουν στὴν ἐταιρεία μὲ 9 συνολικὰ μετοχῆς. Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Γεώργιος Κουντουριώτης εἶχε διατελέσει κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴ περίοδο Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἐπὶ Καποδίστρια μέλος τοῦ Πανελληνίου καὶ γερουσιαστῆς καὶ ἐπὶ Ὀθωνοῦ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, γερουσιαστῆς, πρωθυπουργὸς καὶ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας. Ὁ Δημ. Λ. Κουντουριώτης ἦταν βουλευτῆς, ὁ Θεόδωρος Γ. Κουντουριώτης ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ ὁ Παντελῆς Α. Κουντουριώτης Πρόεδρος τῆς Ἀδελφότητος τῶν Ὑδραίων στὴν Ἀθήνα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἐμμ. Δ. Ὀρλώφ ἦταν βουλευτῆς, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης Κουνουπιώτης ἀναφέρεται

σέ άλλο σημείο με την εξέταση των μετόχων της 'Εταιρείας 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας³⁷. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για τη Σμύρνη, ή συμμετοχή της οποίας περιορίζεται στο 1,67%, ποσοστό που ενισχύει αντί να κλονίζει την υπόθεση σχετικά με την επενδυτική αδράνεια των όμογενών κεφαλαίων³⁸.

Πρέπει να σημειώσουμε τέλος την απουσία της 'Εθνικής Τράπεζας και της Σύρου. 'Η πρώτη άντανακλά μιὰ επιφύλαξη που μαρτυρά την ύπαρξη ισχυρών συμφερόντων τα οποία καθορίζουν τις επενδυτικές διαθεσιμότητες της Τράπεζας, ενώ η δεύτερη μιὰ γενική επενδυτική απροθυμία³⁹.

'Από όσα προηγήθηκαν προκύπτει ότι η 'Ελληνική 'Ατμοπλοΐα προσφέρεται σέ ταξινομήσεις που μπορούν να υποδείξουν τις επενδυτικές δυνατότητες ορισμένων επαρχιακών κέντρων. Καθώς ώστόσο τα περισσότερα από τα κέντρα αυτά συνδέονται άμεσα με το κύκλωμα εμπορίας και μεταφοράς της σταφίδας, ή αξιοποίηση του πλεονάσματος από τον αγροτικό τομέα στην άτμοπλοΐα συνεπάγεται την υπόθεση, αν όχι τη βεβαιότητα, ότι ολοκληρώνει αυτό ακριβώς το κύκλωμα. Ένα δεύτερο στοιχείο, που μās οδηγεί στην ίδια τελικά υπόθεση, είναι οι διασυνδέσεις που αναδεικνύονται από τη γεωγραφική διασπορά της εταιρείας. Βλέπουμε πράγματι ένα δυτικοελλαδικό κύκλωμα το οποίο συνδέει εμπορικά την Πάτρα και την Κέρκυρα με τα περισσότερα επαρχιακά κέντρα. Μένει το πρόβλημα των υπολοίπων κέντρων. Έδώ, εκείνο που μπορεί να θεωρηθεί βέβαιο είναι ότι μολοντί τα κέντρα αυτά παρουσιάζουν την ίδια τυπική σύνδεση με την 'Ανατολή, ορισμένα απ' αυτά έχουν να δείξουν ότι δέν υπάρχει απόλυτη συσχέτιση της συμμετοχής τους με την επέκταση των εμπορικών και ναυτιλιακών τους δραστηριοτήτων. Τελευταία υπόδειξη ή κοινωνική και οικονομική φυσιογνωμία των κέντρων όπου δοκιμάζεται ή αναπροσαρμογή, όπως αυτή άντανακλά στα πρόσωπα των επενδυτών. Στην περίπτωση αυτή

ως μέλος της επιτροπής των 'Ολυμπίων στις Σπέτσες (πίνακας II, ΙΑ'). Βλ. σχετικά Πρακτικά της Βουλής, Περίοδος Α' και Β', Μέγα 'Ελληνικό Βιογραφικό Λεξικό Βοβολίνη, 'Εργασιοπαιδικό Λεξικό 'Ελευθερουδάκη και για τη σύσταση των 'Ολυμπίων Γ. 'Αναστασόπουλος, δ.π.

37. 'Η 'Εταιρεία 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας έχει έδρα τη Σύρο. Θεωρητικά λοιπόν θα πρέπει να μετέχουν σ' αυτήν όχι μόνον οι Σπέτσες και ή 'Υδρα, αλλά και όλα τα άλλα διαμερίσματα που συνδέονται εμπορικά με την 'Ανατολή.

38. Για τη στάση των 'Ελλήνων του έξωτερικού απέναντι στην εταιρεία, βλ. άναλυτικά Κ. Παπαθανασόπουλος, δ.π. 201 - 207, 210 - 211, 214 - 218 και «'Εταιρεία 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας (1857-1869) 'Υποθέσεις έρευνας και προβληματική», *Μνήμων* 9 (1983) 207 - 208, 210.

39. Κ. Παπαθανασόπουλος, 'Ελληνική εμπορική ναυτιλία (1833 - 1856). 'Εξέλιξη και αναπροσαρμογή, δ.π., σ. 193 - 203.

τά δικά μας παραδείγματα τείνουν να δείξουν ότι οι πόλεις Πάτρα και Πειραιάς αναπτύσσουν συγκεκριμένες κοινωνικές και οικονομικές λειτουργίες που τις συνδέουν οργανικά με τον κύριο έλλαδικό χώρο.

Μας άπομένει να δούμε τον τελευταίο πίνακα (III). Από τον πίνακα αυτό μπορεί κανείς να διαπιστώσει :

α) ότι το ποσοστό συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο της 'Εταιρείας 'Ελληνικής 'Ατμοπλοίας είναι μάλλον ύψηλό :

Φάσμα Μετοχών	Μέτοχοι	Συμμετοχή Μετόχων %	Μετοχές	Συμμετοχή Μετοχών %
1 - 10	48	46,60	177	89,09
10 - 100	53	51,46	812	37,09
100 - 800	2	1,94	1.200	54,82
Σύνολο	103	100,00	2.189	100,00

β) ότι η πλειοψηφία των μετοχών συγκεντρώνεται στα χέρια του Κράτους, της 'Εθνικής Τράπεζας και των 'Ελλήνων κεφαλαιούχων του έξωτερικού, οι όποιοι μαζί με τους μετόχους της Κέρκυρας και της Κεφαλονιάς κατέχουν το 82,64% των μετοχών (βλ. συγκεντρωτικά στοιχεία του πίνακα III, σ. 186).

γ) ότι το υπόλοιπο των μετοχών (17,36%) κατανέμεται μεταξύ των 'Ελλήνων του έσωτερικού και δύο ακόμα μετόχων. Ένός από την Άρτα και ενός από τη Μυτιλήνη (βλ. συγκεντρωτικά στοιχεία του πίνακα III, σ. 186).

Πρόκειται συνεπώς για μιá ήμιδημόσια εταιρεία στην οποία εκτός από το Κράτος μετέχουν κυρίως ή 'Εθνική Τράπεζα και οι 'Ελληνες κεφαλαιούχοι του έξωτερικού. Αυτό δείχνει ότι το ύψηλό ποσοστό συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας δεν οφείλεται σε μιá αύξηση των μετοχών των 'Ελλήνων του έσωτερικού, ή συμμετοχή των όποιων όχι μόνο είναι περιορισμένη, αλλά όπου διαπιστώνεται άποκαλύπτει τις περισσότερες φορές συσχετισμούς που ένισχύουν τελικά τη συμμετοχή των κύριων φορέων της επένδυσης.

Ένδεικτικό παράδειγμα ή Σύρος που κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό μετοχών (8,59%) σε σχέση με τα υπόλοιπα διαμερίσματα του έσωτερικού (βλ. συγκεντρωτικά στοιχεία του πίνακα III, σ. 186). Έδω, επί συνόλου εκατον δεκαεννιά εμπόρων κυρίως, που καλούνται έγγραφως από την 'Εθνική Τράπεζα να μετέχουν στην εταιρεία⁴⁰, μόνο δεκαεννιά θά ανταποκριθούν⁴¹.

40. ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Έργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, δ.π. ύποφ. 2.

41. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π. και XX Έποκαταστήματα, Β' Άρχειο Έποκαταστήματος Σύρου, φακ. 2, έγγραφα του Κεντρικού Καταστήματος της ΕΤΕ (1850 - 1855).

Ἀπὸ αὐτοῦς, σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα III, IS'⁴², οἱ δεκαεπτὰ εἶναι χρηματοδοτούμενοι ἀπὸ τὴν Τράπεζα : δεκαεξὶ ἔμποροι καὶ ὁ πλοίαρχος Ἀλέξανδρος Δομεστίνης. Οἱ ὑπόλοιποι δύο ποὺ δὲν χρηματοδοτοῦνται εἶναι ὁ δικηγόρος Ἀνδρέας Ναυτῆς⁴³ καὶ ὁ μέτοχος καὶ διευθυντῆς τοῦ Πρακτορείου τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας στὴν Ἑρμούπολη Διαμαντῆς Μάνιαρης⁴⁴. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς δεκαεξὶ ἔμπορους ποὺ θὰ ἐγγραφοῦν τελικὰ ὡς μέτοχοι μόνο ὀκτὼ εἶναι ἐξεχόντες ἔμποροι ἀπὸ τὴν πρώτη τάξη, πράγμα ποὺ δείχνει ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν μεγαλεμπόρων τῆς Σύρου ἀπέχει. Ἐπισημαίνουμε τέλος τὴ συμμετοχὴ τοῦ Ἡλία Κεχαγιᾶ καὶ Ἀμβρόσιου Δαμαλά, γιατί μεταφράζει ἐπὶ πλέον σχέσεις μὲ τὴν Τράπεζα καὶ τὸ ἄμεσο περιβάλλον τῆς. Ὁ πρῶτος ἐκτὸς ἀπὸ ἔμπορος εἶναι καὶ μέτοχος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας καὶ ἐξάδελφος τοῦ Εὐθύμιου Κεχαγιᾶ⁴⁵. Ὁ δεύτερος εἶναι μεγαλέμπορος, μέτοχος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, δήμαρχος Σύρου καὶ γαμπρὸς τοῦ Λουκᾶ Ράλλη⁴⁶. Ἀνάλογες ἐκτιμήσεις ποὺ ἐπιβεβαιώνουν ἀντὶ τὴν διαψεύδουν τὴν ἀρχικὴ μας ἐκτίμηση γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ, μποροῦμε νὰ κάνουμε καὶ γιὰ τὸν Πειραιᾶ (πίνακας III, IH').

Ἀκριβέστερα ὁ Λουκᾶς Ράλλης γράφεται μέτοχος γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του καὶ γιὰ τοὺς Στέφανο Φραγκιάδη ἀπὸ τὸ Λίβερπουλ (πίνακας III, Δ'), Ζωρζῆ Ψύχα, ἔμπορο ἀπὸ τὸ Ἀμστερνταμ (πίνακας III, Γ'), Μιχαὴλ Ἀγέλαστο καὶ Υἱούς, ἔμπορους στὴ Μασσαλία (πίνακας III, Β'), Α. Βουτσινᾶ, Ἀμβρόσιο Δαμαλά, Δημήτριο Καλλάρη καὶ Σωκράτη Ράλλη, ἔμπορους ἀπὸ τὴ Σύρο (πίνακας III, IS', ὁ.π.)⁴⁷. Ἐνῶ ὁ Τρύφων Μουτσόπουλος ποὺ δὲν ἀναγράφεται στὸν πίνακα III, IH', εἶναι μέτοχος τῆς ἐταιρείας μαζί μὲ τὸν Κωνσταντινουπολίτη Δημ. Δημητρακόπουλο γιὰ 40 μετοχές (πίνακας III, IS')⁴⁸.

42. Οἱ ἰδιότητές τους αὐτὲς σημειώνονται μὲ ἐνδείξεις ποὺ ἀναλύνονται στὴν ἀρχὴ τοῦ πίνακα III. ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, Γ' Ἐγγραφα Ἐμπίσθων Ὑποκαταστημάτων πρὸς τὸ Λογιστικὸ τμήμα τῆς ΕΤΕ, φακ. 455, 456, XX Ὑποκαταστήματα, φακ. 5, ὅπου βρίσκονται Πιστωτικοὶ Κατάλογοι τῶν ἐμπόρων Σύρου, VI Μέτοχοι-Μετοχές, I Λυτὰ ἔγγραφα, φακ. 4, Κατάλογοι Μετόχων (1853, 1856 - 1857).

43. Ἀνδρέας Ναυτῆς, *Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου περὶ βιβλιαρίου*, Ἑρμούπολη 1851.

44. Βλ. σχετικὰ ὁ.π., σημ. 11.

45. Βλ. σχετικὰ ὁ.π., σημ. 4.

46. Ἐμμανουὴλ Κόκκινος, *Λόγος ἐπικλήδεις ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου— κατὰ τὴν ἐν Ἑρμούπολει Σύρου δημοτελεῖ κηδεῖαν τοῦ ἀοιδίμου Ἀμβροσίου Ι. Δαμαλά*, Φυλλάδιο, Β.Β., Γ 41, Ἀθήνα 1870, Ζαφ. Βάος, *Ἀμβρόσιος Ι. Δαμαλάς, Δήμαρχος Ἑρμούπολεως 1853 - 1862*, Ἀθήνα 1971 καὶ ὁ.π., σημ. 4.

47. ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, ὑποφ. 1, ὅπου βρίσκονται τὰ ἰδρυτικὰ ἔγγραφα τῆς Ἐταιρείας Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας.

48. Ὁ Τραπεζίτης Τρύφων Μουτσόπουλος (βλ. σχετικὰ σημ. 30, ὁ.π.) ἀναφέρεται στὸ Καταστατικὸ Συμβόλαιο τῆς ἐταιρείας ὡς μέτοχος καὶ ὡς ἐπίτροπος τοῦ Δημ. Δημητρακόπουλου. Παρόλα αὐτὰ στὸν ἀναλυτικὸν κατάλογο τῶν μετόχων ποὺ ἀκολουθεῖ ἀναγράφεται μόνο ὁ δεύτερος (ΕΤΕ/ΙΑ, ὁ.π.).

Ἄλλα καὶ ἡ Ἀθήνα (πίνακας III, IZ'), ἡ δευτέρα μετὰ τὴ Σύρο σὲ μετοχές (5,85%), προσφέρεται γιὰ ἐνδιαφέρουσες παρατηρήσεις γιὰ ἐπὶ συνόλου δεκαεπτὰ μετόχων πέντε εἶναι κτηματίες, δύο γεροϋσιαστές, ἓνας βουλευτὴς καὶ σύμβουλος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, ἓνας ἔμπορος, ἓνας τραπεζίτης, ἓνας ὑποδιευθυντὴς τῶν Γενικῶν Ταχυδρομείων, ἓνας γιαιτρός καὶ ἓνας δημοδιδάσκαλος⁴⁹. Ὅρισμένοι μάλιστα ὅπως οἱ Γεώργιος Ἀντωνόπουλος, Θεόδωρος Λεονάρδος, Κωνσταντίνος Πλατύς, Ἀνδρέας Σαράντης καὶ Γ. Π. Σκουζὲς ἐκπροσωποῦν παράλληλα ὡς πληρεξούσιοι ἢ ὡς ἐπίτροποι καὶ μετόχους ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπὴ Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικόν⁵⁰.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴ Σύρο, τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Ἀθήνα μετέχουν ἀκόμα ὁ Πύργος, ἡ Γαστούνη καὶ ἡ Καλαμάτα, μὲ πολὺ χαμηλὰ ποσοστὰ συμμετοχῆς (βλ. συγκεντρωτικὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα III, σ.186), ἐνῶ ἀπέχουν ἡ Πάτρα⁵¹, οἱ Σπέτσες καὶ ἡ Ὑδρα. Ἐνισχύονται ἔτσι ὀρισμένες προηγούμενες ὑποθέσεις μας γιὰ τὸ χαρακτῆρα τῆς συμμετοχῆς τῆς Πάτρας καὶ τῶν δύο παραδοσιακῶν ναυτιλιακῶν κέντρων στὴ δευτέρα ἔταιρεία.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν παρουσία τῆς Κέρκυρας ποὺ περιορίζεται στὸ 3,24% τοῦ συνόλου τῶν μετόχων τῆς νέας ἔταιρείας, ποσοστὸ ποὺ ἀφορᾶ τὴ συμμετοχὴ εἰκοσιέξη συνολικὰ μετόχων «ἀνευ γνωστοῦ ἐπαγγέλματος» ποὺ ἐκπροσωποῦνται ὅλοι ἀπὸ τὸν διοικητὴ τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας Γ. Σταῦρο⁵².

Ἀντίθετα ἡ παρουσία τῆς Κεφαλονιάς ποὺ ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ στοὺς μετοχικοὺς καταλόγους τῶν ἑλληνικῶν ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν, εἶναι πιθανὸ νὰ συνδέεται ἀποκλειστικὰ μὲ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν ἀδελφῶν Θεόδωρου Αὐλήχου, Ἰωάννη Ἄννινου καὶ Βαπτιστῆ Ἄννινου, ποὺ γράφονται στὴν ἔταιρεία γιὰ 60 συνολικὰ μετοχές καὶ ἔχουν ὡς πληρεξούσιο τὸν Γεώργιο Τυπάλδο⁵³.

Κάτι ἀνάλογο δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὴν παρουσία τῶν μητροπολίτη Ἄρτας Σωφρόνιου καὶ τοῦ Ζαχαρία Χ. Ἀλατζᾶ ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη, ποὺ μετέχουν στὴ νέα ἔταιρεία μὲ 12 καὶ 8 μετοχές ἀντίστοιχα καὶ ἔχουν ὡς πληρεξούσιους ὁ πρῶτος τὸν Ἀναστάσιο Καλό, κάτοικο Ἀθηνῶν, ἀνευ

49. βλ. τὴ σημ. 42 καὶ ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π., *Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς*, Περίοδος Δ' καὶ Ι.Α. Βαλαωρίτης, δ.π.

50. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π.

51. Στὸ Καταστατικὸ Συμβόλαιο τῆς ἔταιρείας ἀναφέρονται ὡς μέτοχοι οἱ Γ. Ἀντωνόπουλος, γεροϋσιαστής, κάτοικος Ἀθηνῶν καὶ Κ. καὶ Σ. Θεοχάρης, ἔμποροι Πάτρας γιὰ 6 συνολικὰ μετοχές. Ἐντούτοις, καὶ ἐδῶ ὅπως καὶ προηγούμενα (βλ. σχετικὰ σημ. 48) στὸν ἀναλυτικὸν κατάλογο τῶν μετόχων ἀναγράφεται μόνον ὁ πρῶτος, ποὺ εἶναι συγχρόνως καὶ πληρεξούσιος τῶν Κ. καὶ Σ. Θεοχάρη. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π. καὶ Κ. Ν. Τριανταφύλλου, δ.π.

52. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π.

53. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π.

ἐπαγγέλματος καὶ ὁ δεῦτερος τὸν Ἀθηναῖο ἐφέτη Μιχαὴλ Καραμάνο⁵⁴. Γιατὶ ἡ συμμετοχὴ τους εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ὑπαγορευεῖται ἀπὸ ἔθνικα συμ- φέροντα πού εἶναι δύσκολο νὰ ἐντοπιστοῦν στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς ἐργα- σίας. Τὸ γεγονός ὡστόσο ὅτι ἡ Κοινότητα Ἄρτας εἶναι μεγαλομέτοχος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας⁵⁵ σημαίνει ἀκόμα ὅτι εἶναι παράλληλα καὶ μεγαλομέ- τοχος τῆς τράπεζας τοῦ ἐθνικοῦ κέντρου. Συνεπῶς δὲν ἀποκλείεται μέσα ἀπὸ συμμετοχῆς ἀνάλογες μὲ ἐκείνη τοῦ Σωφρόνιου, νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνει ἓνα εὐρὸ πλέγμα παραγόντων ὅπου οἱ πολιτικοὶ ἔχουν μείζονα λόγο.

Προχωροῦμε τώρα στὴν ἐξέταση τῶν Ἑλλήνων κεφαλαιούχων τοῦ ἐξωτερικοῦ πού κατέχουν μετὰ τὸ Κράτος τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ στὸ σύ- νολο τῶν μετόχων τῆς Ἐταιρείας Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας (21,84%). Πρό- κειται συνεπῶς γιὰ μιὰ σημαντικὴ ἐπενδυτικὴ παρουσία. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ὡστόσο φαίνεται ὅτι ἰσχύει γιὰ τὸ σύνολο τῶν ὁμογενῶν, μὲ τὴν ἔν- νοια ὅτι ἀνάλογη συμμετοχὴ ἐκδηλώνεται γιὰ πρώτη φορά, ἀφορᾷ ὀρισμένα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς ὁμογένειας καὶ εἶναι ὑψηλότερη σὲ σχέση μὲ τὴν ἀντίστοιχη συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ (βλ. συγκεν- τρωτικὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα III, σ.186). Ἄν, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, προσεγ- γίσουμε αὐτὴν τὴν παρουσία σύμφωνα μὲ τὶς ἐπαγγελματικὲς δραστηριότητες τῶν ὁμογενῶν, προκύπτουν ὀρισμένα ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιὰ τὴ μελέτη τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στοὺς Ἑλληνες πού ζοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ ἐπικράτεια καὶ τοὺς Ἑλληνες τοῦ ἀνεξάρτητου Κράτους, γιατί τὰ ἐπαγγέλ- ματα τῶν πρώτων εἶναι τὶς περισσότερες φορὲς ἀνάλογα μὲ ἐκεῖνα τῶν Ἑλ- λήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ πού τοὺς ἐκπροσωποῦν στὴν ἐταιρεία.

Ἔτσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Λουκά Ράλλη πού εἶναι, ὅπως εἶδαμε, πληρεξού- σιος τῶν ἐμπόρων Ζωρζῆ Ψύχα ἀπὸ τὸ Ἄμστερνταμ καὶ Μιχαὴλ Ἀγέ- λαστου καὶ Υἱῶν ἀπὸ τὴ Μασσαλία, ὁ τραπεζίτης Σταμάτιος Βοῦρος εἶναι πληρεξούσιος γιὰ τοὺς Ζαφειρόπουλο καὶ Ζαρίφη, τραπεζίτες ἀπὸ τὴ Μασ- σαλία (πίνακας III, Ε'), ὁ Τρύφων Μουτσόπουλος ἐπίτροπος τοῦ Δημ. Δη- μητρακόπουλου, ἐμπόρου ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη (πίνακας III, ΣΤ') καὶ ὁ τραπεζίτης Γεώργιος Σκουζὲς πληρεξούσιος τοῦ Κωνσταντίνου Γερα- λόπουλου, ἐμπόρου ἀπὸ τὸ Λονδίνο (πίνακας III, Η')⁵⁶.

Ἄλλὰ καὶ ὅπου τὰ ἐπαγγέλματα τῶν ὁμογενῶν δὲ συμπίπτουν μὲ ἐκεῖνα τῶν ἐκπροσώπων τους ἢ ὅπου αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐντοπιστοῦν μὲ

54. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π.

55. ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π. καὶ VI Μέτοχοι - Μετοχές, I Αὐτὰ ἔγγραφα, φακ. 4, Κατάλογοι Μετόχων (1853).

56. Βλ. τὴ σημ. 42 καὶ ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, ΙΒ' Ἀλληλογραφία Ἐξωτερι- κοῦ, Σειρὰ Β', φακ. 13, XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, δ.π. καὶ Α. Κράους, Κατά- λογος Ἐξωτερικῆς Ἀλληλογραφίας, Β', φακ. 13 (Ἀνέκδοτη μεταπτυχιακὴ ἐργασία).

ἀκρίβεια, τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς τῆς προσέγγισης παραμένει ἀμείωτο γιατί μεταφράζει τὸν πολὺπλευρο χαρακτήρα τῆς συνεργασίας μεταξύ τῆς ὁμογένειας καὶ τῶν ἐλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ, πὺλ μπορεῖ νὰ ξεκινᾷ ἀπὸ ἀπλή συγγένεια καὶ νὰ φτάνει σὲ ἐπενδύσεις. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες πὺλ ἡ συνεργασία αὐτὴ ἀντανακλᾷ τὶς σχέσεις τῶν ὁμογενῶν μὲ τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι προηγούμενες ἐκτιμήσεις μας γιὰ τὸν πρωταγωνιστικὸ ρόλο τῆς Τράπεζας στὴν προσπάθεια δημιουργίας τῆς ἀτμοπλοῖας Σύρου. Ἐνδεικτικὰ παραδείγματα, ὁ κτηματίας Δρόσος Δρόσος, πληρεξούσιος τοῦ ἐμπόρου Ν. Μαύρου ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸ (πίνακας III, IA'), ὁ βουλευτὴς Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος, πληρεξούσιος τῶν ἐμπόρων Λουκᾶ Ζίφου καὶ Ζαννῆ Ροδοκανάκη ἀπὸ τὸ Μάντσεστερ (πίνακας III, Γ'), ὁ Γρηγόριος Τύμπας, ἐπίτροπος τοῦ Γρηγορίου Τύμπα ἀπὸ τὸ Λίβερπουλ (πίνακας III, Δ'), ὁ Γεώργιος Βασιλείου⁵⁷, πληρεξούσιος τῶν Κωνσταντίνου Φωστηρόπουλου ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι (πίνακας III, Ζ') καὶ Ἀλέξανδρου Βασιλείου, ἀνταποκριτὴ τῆς ΕΤΕ στὴ Μασσαλία (πίνακας III, Ε') καὶ ὁ Νικόλαος Δραγούμης⁵⁸, ἀντιπρόσωπος τοῦ Νικόλαου Νομικοῦ ἀπὸ τὸ Μάντσεστερ (πίνακας III, Γ')⁵⁹.

Ἐπογραμμίζουμε τέλος τὴν παρουσία τοῦ Ἐμμ. Μηταράκη, ἐπίτροπου τῶν Γιαννακόπουλου καὶ Κοκιλάνη, Γεώργιου Φραγκιαδάκη, Νικόλαου Φουστάνη, Μ. Γεωργαλᾶ ἀπὸ τὸ Λίβερπουλ (πίνακας III, Δ'), Α. Ζ. Εὐμορφόπουλου, Κωνσταντίνου Ταμπάκη, Δ. Σ. Ροδοκανάκη ἀπὸ τὸ Μάντσεστερ (πίνακας III, Γ') καὶ τὴν παρουσία τοῦ Παναγιώτη Παπιολάκη, πληρεξούσιου τῶν ἐμπόρων Ἀδελφῶν Τσιτσίνια, Νικόλαου Δρομοκαῦτη ἀπὸ τὴ Μασσαλία (πίνακας III, Ε'), Στέφανου Τσιτσίνια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια (πίνακας III, Θ') καὶ Ἀλέξανδρου Πετροκόκκινου⁶⁰ ἀπὸ τὸ Λονδίνο, γιατί μαζί μὲ τὴν ἀνάλογη παρουσία τοῦ Λουκᾶ Ράλλη δείχνουν τὸ λειτουργικὸ χαρακτήρα τῆς γεωγραφικῆς σύνδεσης τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ τοὺς Ἑλληνας τοῦ ἐσωτερικοῦ⁶¹.

57. Βλ. σχετικὰ δ.π., σημ. 4.

58. Ὁ Νικόλαος Δραγούμης ἦταν ἰδρυτὴς τῆς πολιτικῆς ἐπιθεώρησης «Spectateur de l' Orient» μαζί μὲ τοὺς Μάρκο Ρενιέρη (πίνακας IA') καὶ Γεώργιο Βασιλείου (πίνακας IA' καὶ III IZ'). Βλ. σχετικὰ σημ. 4 καὶ Ν. Δραγούμης, *Ἱστορικὰ ἀναμνήσεις*, ἐπιμέλεια Α. Ἀγγέλου, I - II, Ἀθήνα 1973.

59. Βλ. τὴ σημ. 42 καὶ ΕΤΕ/ΙΑ, δ.π. καὶ *Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς*, Περίοδος Δ'.

60. Ὁ Ἀλέξανδρος Πετροκόκκινος ἂν καὶ ἀναφέρεται ὡς μέτοχος στὸ Καταστατικὸ Συμβόλαιο τῆς ἐταιρείας, δὲν ἀναγράφεται στὸν ἀναλυτικὸ κατάλογο τῶν μετόχων (ΕΤΕ/ΙΑ, XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, δ.π.).

61. Βλ. τὴ σημ. 42 καὶ ΕΤΕ/ΙΑ, XXI Ἀλληλογραφία, IB' Ἀλληλογραφία Ἐξωτερικοῦ, Σειρᾶ Β', δ.π. καὶ XXV Ἔργα Α' Ναυτιλιακά, φακ. 32, δ.π.

Οί παρατηρήσεις αυτές υποδεικνύουν ότι ή 'Εταιρεία 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας συνδέεται άμεσα με την 'Εθνική Τράπεζα και τούς συνεργάτες της στο έξωτερικό και την 'Ελλάδα. Καθώς ώστόσο εκτός από την 'Εθνική Τράπεζα και τούς συνεργάτες της στην εταιρεία μετέχει και τó Κράτος τó ίδιο, θά μπορούσε νά υποθέσει κανείς ότι ή εταιρεία δημιουργείται για νά ανταποκριθεί στις έπιταγές μιās πολιτικής πού συνδέει τó Κράτος με τόν κατεξοχήν έγγχώριο κεφαλαιούχο και με όρισμένους από τούς σημαντικότερους κεφαλαιούχους τού έξωτερικού. 'Αν αυτή ή υπόθεση ισχύει, ή εταιρεία άντανακλά τά ιδιαίτερα συμφέροντα ομάδων και τάξεων με δυσμενή άποτελέσματα για την έλληνική άτμοπλοΐα και την ναυτιλιακή ανάπτυξη. 'Η άπουσία τών μεγαλεμπόρων τής Σύρου και τών συνεργατών τους στο έξωτερικό και ή άποχή τής Πάτρας και τής Κέρκυρας υποβάλλουν κάποια ιδέα για τά όρια μέσα στα όποια μπορεί νά συντελεστεί ή άναπροσαρμογή τής έλληνικής ναυτιλίας στην κατεύθυνση τής άτμοπλοΐας. Πέρα από τις υποθέσεις αυτές ή 'Εταιρεία 'Ελληνικής 'Ατμοπλοΐας υποβάλλει και μιá τελευταία πού άφορά τις σχέσεις τών όμογενών με τούς 'Ελληνες τού έσωτερικού. 'Εδώ τά δικά μας παραδείγματα έδωσαν μιá επιβεβαίωση τών σχέσεων αυτών. Πολλαπλασιάζοντας μάλιστα την παραδειματολογία μας από τις δύο προηγούμενες εταιρείες, όπου οί 'Ελληνες κεφαλαιούχοι τού έξωτερικού άπέχουν, συνεισφέρουμε ένα επιπλέον στοιχείο για την επιβεβαίωση αυτή, αλλά και για την ενίσχυση τής άρχικής μας υπόθεσης.

'Από όσα προηγήθηκαν μπορεί νά συμπεράνει κανείς ότι τά οικονομικά ενδιαφέροντα πού κινητοποιούνται στο ναυτιλιακό τομέα είναι ενδιαφέροντα πολλαπλής προέλευσης και μικρής τάξης. 'Η διαγραφή τών γεωγραφικών ένοτήτων πού προκύπτει από την άνάγνωση τών πινάκων και τά αντίστοιχα κυκλώματα πού άποδεικνύονται από την άνάλυση τών επιμέρους στοιχείων μεταφράζουν και την πολλαπλότητα και κυρίως τó εύρος τών κεφαλαίων στα κέντρα πού δοκιμάζεται ή άναπροσαρμογή. Τό παράδειγμα τής Πάτρας δείχνει ότι ή πραγματοποίηση ήταν δυνατή, αλλά και ότι τά περιθώρια για την τελική έπιτυχία ήταν έπισης περιορισμένα. Τό πρόβλημα όμως δέν είναι μόνο νά ξέρει κανείς άν ή 'Αθήνα, ή Πάτρα ή ή Σύρος άρκοσαν για την εξασφάλιση τής έπιτυχίας, αλλά άν τó συνολικό σύστημα πρόσφερε τις δυνατότητες για την άναπροσαρμογή τής ναυτιλίας στην κατεύθυνση τής άτμοπλοΐας. 'Η άπάντηση είναι όχι. Τά κέντρα αυτά μπορούν ώστόσο νά μάς υποδείξουν όρισμένα μεγέθη πού έχουν νά κάνουν με την κοινωνικο-οικονομική τους φυσιογνωμία και νά μάς υποβάλουν κάποιες ιδέες σχετικά με τις δυνατές διεξόδους πού μπορούν νά έχουν όρισμένες τάξεις και εισοδήματα πού δέν προέρχονται άποκλειστικά από τόν άγροτικό τομέα. Στην όπτική αυτή εξέτάσαμε και την παρουσία μετόχων πού δέν συνδέονται άμεσα ή έμμεσα ούτε με τó παραδοσιακό ούτε με τó νέο μοντέλο

ναυτιλιακής δραστηριότητας, για να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι στις περισσότερες φορές αυτή ή παρουσία εξυπηρετεί συμφέροντα ευρύτερα από τα στενά οικονομικά και καλύπτει πολιτικές ή άλλες επιδιώξεις. Συνδυάζοντας τις παρατηρήσεις μας αναφορικά με την κοινωνικο-οικονομική φυσιογνωμία των επενδυτικών κέντρων με τις διαπιστώσεις σχετικά με την αντίστοιχη φυσιογνωμία των μετόχων, σημειώσαμε τις εισοδηματικές διαφορές και τη διαφορετική εξέλιξη ανάμεσα στην Αθήνα και την Πάτρα που μαζί με τον Πειραιά υποδεικνύουν κάποια ενδιαφέροντα στοιχεία για τη συγκρότηση του αστικού χώρου στην Ελλάδα. Προσφέραμε τέλος αρκετές ενδείξεις για τις λειτουργικές σχέσεις των Ελλήνων κεφαλαιούχων του εξωτερικού με τους Έλληνες του εσωτερικού, όχι μόνο μέσα από τη συμμετοχή των όμογενών στην εταιρεία της Σύρου, αλλά και μέσα από την απουσία τους στις δύο προηγούμενες εταιρείες. Όστούσο αυτές οι ενδείξεις μόνο ως ένα μικρό βαθμό αντανακλούν το λειτουργικό σύνδεσμο ανάμεσα στην ανάπτυξη της οικονομίας του Ελληνικού Κράτους και τη γενικότερη ανάπτυξη των Ελλήνων της διασποράς. Εκείνο που μπορεί να θεωρηθεί βέβαιο είναι ότι η παρουσία των Ελλήνων κεφαλαιούχων του εξωτερικού στις ατμοπλοϊκές προσπάθειες της περιόδου 1849 - 1857 δε συνιστά κανενός είδους «επενδυτική εισβολή» και συνεπώς δε δημιουργεί και τις ανάλογες επιπτώσεις στην εξέλιξη του ελληνικού οικονομικού και κοινωνικού χώρου.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΑΤΜΟΠΛΟΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΥΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΡΘΜΟΥ ΤΟΥ ΕΥΡΪΠΟΥ

Ίδρυτικά κεφάλαια : 2.000.000

Προσδοκώμενες μετοχές : 5.000

Βέβαιες μετοχές : 791

*Ακραίες χρονολογίες έγγραφης : 19 'Οκτωβρίου 1849 - 10 'Ιανουαρίου 1852

Μέτοχοι *	Α' Μετοχές	Β' Μέτοχοι Πατρών	Γ' Μέτοχοι Πατρών (Επίτρ. Γ. Σταύρος)	Δ' Μέτοχοι ΕΓΕ
1. 'Αγγελινίδης Γ.	1			
2. 'Αγγελόπουλος & Γεωργακόπουλος (X) (X)			3	
3. 'Αγμάλης Γ.		2		
4. 'Αδαμαντίδης Ίω.	20			
5. 'Αθανασίου Δ. & Β. Α. Γεωργακόπουλος (X) (X)			2	
6. 'Αλεξόπουλος Θ.	1			
7. 'Αλεξοπούλου Θ. Θεοφανώ	1			
8. 'Ανδριτζόπουλος Χαρ. & Π. Λαμπρόπουλος (X)(X)			2	
9. 'Αντωνόπουλος Μ. Γ.	10			12
10. 'Αρνάρης Γαβριήλ	2			
11. 'Ασημακόπουλος Κ. Β. (X)		1		
12. Βαλλώσης Δ. & Κ.			2	
13. Βαλσάμης Θ.	1			
14. Βασιλείου Γ.	2			10
15. Βεσμάρ 'Εσκαλώνας	5			
16. Βλάσσης Λεωνίδα			2	
17. Βοζίκης Σ.			1	
18. Βοζίνης Ι.	1			
19. Βούφας Β.		2		
20. Γαλιατζής Ι. (X)		1		
21. Γάσπαρης Ραφαήλ	2			
22. Γερογιαννόπουλος Σπυρίδων			1	
23. Γερούσης Μ.			3	5
24. Γερούσης Κωνσταντίνος (X)			2	
25. Γιαννόπουλος 'Εμμ. Παναγ. (X)		2		

* 'Ενδείξεις των Μετόχων : (X) Χρηματοδοτούμενος

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι (Συνέχεια)

Μέτοχοι	Α' Μετοχές	Β' Μέτοχοι Πατρών	Γ' Μέτοχοι Πατρών (Επίτρ. Γ. Σταύρος)	Δ' Μέτοχοι ΕΤΕ
26. Γκίκας Χαράλαμπος			2	5
27. Δαβίδ Βαλτάσαρ	1			
28. Δάρας Σταύρος	3			5
29. Δήμος Δηλαντίων	3			
30. Δήμος Χαλκιδέων	8			
31. Διοσκουρίδης	1			
32. Δοκός Γκίκας & Σταμάτης	7			5+12
33. Δούμας 'Απόστολος	3			
34. 'Εθνική Τράπεζα τής 'Ελλάδος	100			
35. 'Ευνάρδος Ι. Γ.	50			100
36. Εύστρατιάδης Ι.	2			
37. Ζαβιτσιάνος Κωνσταντίνος	5			7
38. Ζούκης Χ.			1	
39. Ζουρβιάδης Δημήτριος			1	
40. Ζωχιός	1			
41. Θεοδώρου Δημήτριος (Χ)			2	
42. Θρόνος 'Ηλίας	5			
43. 'Ιφοίνης 'Ιωάννης	1			
44. 'Ιωαννίδης Δ.	2			
45. Καλιοντζής Κ. Γ. & Π. Ρατζινόπουλος			1	
46. Καλλιγιάς Π.	2			10
47. Καμπάς Χρ.	5			
48. Καρακής Δ. Α.		1		
49. Καραναφάσιος Δ.	1			
50. Καρανιτζής Γ. Χριστόδουλος (Χ)			1	
51. Κεχαγιάς Ε.	2			5
52. Κηκίδης Χ.	2			
53. Κόγκκος Γεώργιος (Χ)			2	
54. Κόκκαλης Ε. Μ.	1			
55. Κόνδης Γ.	5			
56. Κοντοπάσχος Ι.	2			
57. Κοντός Στέργιος	10			5
58. Κορομηλάς 'Ανδρέας	10			10
59. Κοντολόλη Χ. 'Αδελφοί (Χ)			1	
60. Κυριόπουλος Δ. Γεώργιος & Σία			1	

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι (Συνέχεια)

Μέτοχοι	Α' Μέτοχές	Β' Μέτοχοι Πατρών	Γ' Μέτοχοι Πατρών (Επίτρ. Γ. Σταύρος)	Δ' Μέτοχοι ΕΤΕ
61. Κωνσταντινίδης Ι.	5			
62. Κωνσταντίνου Βασίλειος			1	
63. Κωστόπουλος Δ. Γεώργιος & άδελφοί	1			
64. Λακοβάς Δ.	2			
65. Λάμπας Θ. Ν. & άδελφοί (X)			3	
66. Λόντος Α. Χ.		2		
67. Λούτος Α.	2			
68. Μακρυγιάννης Πανάγος (X)			2	
69. Μαλικόπουλος Κ. Νικόλαος (X)			2	
70. Μαλτέζος Δ.			3	
71. Μάνιαρης Διαμαντής	10			15
72. Μάντζαρης Α.	2			
73. Μαργαρίτης 'Αναγνώστης (X)			3	5
74. Μαυροκορδάτος Γ.	5			
75. Μαυρομάτης Ι.	2			
76. Μεσσηνέζης Μάρκος (X)			2	
77. Μητσάκης Δημήτριος	5			
78. Mimont F. D.	30			
79. Μοθωνιός Νικόλαος			3	
80. Μοιθινιώτης Δ. Δεσπότης (X)			3	
81. Μουρούζης Κωνσταντίνος	20			
82. Μπουδούρης Δ.	1			
83. Νάζος Νικόλαος	2			
84. Νάκης Διομήδης	2			
85. Νεόφυτος	3			
86. Νικολάου 'Αφοί (X)			3	
87. Νικολάου Θωμάς	1			
88. Οικονομίδης Κωνσταντίνος	2			
89. Οικονομόπουλος Βασίλειος (X)			2	
90. Οικονόμου 'Ιωάννης	2			
91. Παΐσιος Γεώργιος	1			
92. Παναγιώτου 'Ηρακλῆς & Δ. Χριστοδουλίδης (X)(X)		2		
93. Παπαδόπουλος Ν.			1	
94. Παπαρρηγόπουλος Π.	2			10
95. Παππάς Στέφανος			6	5

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι (Συνέχεια)

Μέτοχοι	Α' Μετοχές	Β' Μέτοχοι Πατρών	Γ' Μέτοχοι Πατρών (Έπιτρ. Γ. Σταύρος)	Δ' Μέτοχοι ΕΤΕ
96. Πατρινός Π. Δ.		2		5
97. Πατσούρας Τ.	65			
98. Πεταλός Νικόλαος			1	
99. Πετζάλης Άντ.		3		5
100. Πετζάλιοι Άδελφοί (X)			3	
101. Πιττακός Ίωσήφ	2			
102. Πιττακός Κ.			1	
103. Ποτλής Μ.	10			
104. Πράτσικας Γεώργιος			2	
105. Πράτσικας Δημ. & Σπυρ. (X)		2		
106. Πράτσικας Ν. & Γ. Πάνου (X) (X)			2	
107. Πράτσικας Σιδέρης (X)			5	5
108. Ράλλης Λουκάς	10			5
109. Ράλλης Τομαζής (ὕπερ τοῦ Ὀφθαλματρείου καὶ ὕπερ ἄλλων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων)	10			
110. Ραφθάνης Κωνσταντίνος			1	
111. Ραυτόπουλος Ι.			1	
112. Ρενιέρης Μ.	2			8
113. Ρίζος Δ.	2			
114. Ρούκης Ι.	5			
115. Ρούφος Μπενιζέλος	2			
116. Ρῶκ Φωκίων	3			5
117. Σκαγιόπουλοι Άδελφοί (X)			5	
118. Σκουζές Π. Γ.	55			26
119. Σκοῦφος Γ.	2			
120. Σούτσος Π.	25			8
121. Σούτζος Κωνσταντίνος	10			
122. Σούτσος Ι. Νικόλαος	5			
123. Σούτσος Ι.	2			17
124. Σούτζη Δέσποινα	3			
125. Σπυρόπουλος Έμμανουήλ (X)			2	
126. Σχινά Έλ.	3			
127. Σωτηριάδης Γ.		2		
128. Ταμπακάς Σ.	5			
129. Ταμπακόπουλος Ι.	2			5
130. Τασσαίου Ίωάννης	2			

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι (Συνέχεια)

Μέτοχοι	Α' Μετοχές	Β' Μέτοχοι Πατρών	Γ' Μέτοχοι Πατρών (Επιτρ. Γ. Σταύρος)	Δ' Μέτοχοι ΕΤΕ
131. Τζίνης Θεόδωρος (X)			4	5
132. Τζούκος Δ. Δ. (X)			3	
133. Τομπάζης Γ.	11			
134. Τοσίτσας Μ.	150			100
135. Τριανταφύλλης Σ.	2			
136. Φαρσής Γεώργιος (X)			1	
137. Φιλαλήθης Νικόλαος			2	
138. Φιλήμων Ι.	2			
139. Φλαμιάδης Συμεών (X)			3	
140. Χαλικιόπουλος Παναγιώτης		1		
141. Χατζη - 'Αθανασίου Ζαχαρίας	3			
142. Χατζη - 'Αλατζάς Δ. Ξ.	10			
143. Χατζη - 'Αναργύρου Ν. Α.	5			
144. Χατζη - 'Αντωνίου Κ.	2			
145. Χατζη - Παναγιώτης Γεώργιος	1			
146. Χατζόπουλος Π. Ι.			2	
147. Χρυσανθακίδης 'Ιωάννης			1	
148. Χρυσανθακίδης Σ.			1	
149. Χρυσανθακόπουλος			2	
150. Χρυσανθόπουλος Λεωνίδα		2		
151. Ψαλικόπουλος Νικ.	2			
Σ ύ ν ο λ ο	791	25	106	415

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ

Ίδρυτικά κεφάλαια : 1.200.000

Προσδοκώμενες μετοχές : 4.000

Βέβαιες μετοχές : 2.160 2/3

Άκραιες χρονολογίες έγγραφης : 5 Νοεμβρίου 1853 - 6 Φεβρουαρίου 1854

Μέτοχοι*	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μισολογγίου	Άργινίου	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υδρας	Κερκύρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
1. Άγγελάτος Ι.																4
2. Άγγελόπουλος Ι. (Π.Μ.)		5														
3. Άθανασίου Δ. (Π.Μ.)		ε														
4. Άθανασόπουλος Άθ.											1					
5. Άθανασόπουλος Π.						1										
6. Άκρατόπουλος Γ.		2														
7. Άκρατόπουλος Ζ.		3														
8. Αλεξάκης Άχ.																2
9. Αλεξάκης Περ.																2
10. Αλεξάκης Στεφάνου																4
11. Αλεξανδράτος Λ. & Φ.		3														
12. Αλεξανδρίδης Κ.								1								
13. Αλέσκος Β. ποτέ Βαγγέλη																4
14. Αλευράς Δημ.																6
15. Αλμπανόπουλος		5														

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Υψηλοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

16. *Αμιρος Α. Δ.				1
17. *Αμιρος Ζορζής				4
18. *Αναγνωστόπουλος Ίω.	1			
19. *Αναστασιάδης Δ.			6	
20. *Αναστασόπουλος Γ.			3	
21. *Ανδρικόπουλος Α.	3			
22. *Ανεμογιάννης *Ανδρέας του ιερέως Ίω.				1
23. *Ανεμογιάννης Δ.				8
24. *Αννινος Α.	2			
25. *Ανπιώτης Ν.				2
26. *Αντρόπουλος Θ.	2			
27. *Αντωνόπουλος Σ.	4			
28. *Αρτης Σ.			1	
29. *Ασημακόπουλος Διον.		1		
30. *Ασημακόπουλος Κ. (Π.Μ.)	2			
31. *Ασφαλιστική Έταιρεία εις Πάτρας	150			
32. *Ασφαλ. & Προεξοφλητική Έταιρεία *Η Έπτάνησος				100
33. Αύγερινός Α.	1			
34. Αύγερινός Π.	2			
35. *Αφεντούλης Ίωάννης			15	
36. *Αχολος Δ. Παναγιώτης	1			
37. Βαλής *Αριστ.		4		
38. Βαλσαμάκης Δαμ. Ίωάννης				30
39. Βαλσαμάκης Θεόδωρος			2	
40. Βασιλάκης *Ηλ.				30
41. Βασιλειάδης Ν. (Ε.Σ.)	10			
42. Βαφιαδάκης Δ. Μ.				1
43. Βαφιάς Α. ποτὲ Γ.				2
44. Βερονίκης *Αλοΐζιος				4
45. Βελαγάμβας Σ.	3			

* Ένδειξεις τῶν Μετόχων : (Ε. Σ.) = Έπιτροπή Συγκρότησης (Π. Μ.) = Πρώην Μέτοχος

MNHMΩN 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιού	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υόδρας	Κερκύρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
46. Βελιανίτης Γεωρ.													1			
47. Βελισσάριος Ι.	2															
48. Βενδραμής Ι.							1									
49. Βερίκιος Β. ποτέ 'Αναστασίου														1		
50. Βικέλας Ι. Κ.			6													
51. Βιτουρής Κων.													3			
52. Βλαχόπουλος Κ.	5													6		
53. Βλάχος Χαρ.																
54. Βορράς Α.	2															
55. Βουκελάτος Δ.							1									
56. Βούλγαρης Πέτρος												1				
57. Βούλγαρης Χρ. του ποτέ Κομ. Λεβίου														6		
58. Βουλπιώτης Σ.							1									
59. Βρυζάκης Β.	5															
60. Βωβός Β. Στ.		2														
61. Γαλανόπουλος Π.	12															
62. Γαλάτης Αύγουστος																1
63. Γαλιάτσας (Π.Μ.)	2															
64. Γενές Κ.													1			
65. Γερακάρης Δ.	3															
66. Γεράκης Γ.	2															
67. Γερούσης Κ. (Ε.Σ.) (Π.Μ.)	15															
68. Γερούσης Μ. (Ε.Σ.) (Π. Μ.)	15															
69. Γεωργακόπουλος	10															
70. Γεωργακόπουλος Α. (Π.Μ.)	5															

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Υψηφοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

71. Γεωργακόπουλοι Άφοι	3		
72. Γεωργακόπουλος Α. (Ε.Σ.)	15		
73. Γεωργίου Α. λοχαγός του μηχανικού		1	
74. Γιαννακόπουλος Γ.	5		
75. Γιαννακόπουλος Γ.	2		
76. Γιαννακόπουλος & Γούναρης	3		
77. Γιανναρόπουλος Χ. Κων.	1		
78. Γιαννόπουλος Γεώργιος & Γ. Άφοι			1
79. Γιαννόπουλος Έμμ. Ίω.	1		
80. Γιαννούλης Σπ.			2
81. Γιαννούλης διά τόν υιόν του Πέτρον			2
82. Γκίκας Ίω.	1		
83. Γκίκας Χ. μετά τής Έταιρείας άφοι Καποτσάρη (Ε.Σ.) (Π.Μ.)	20		
84. Γκούρτης Δ.		1	
85. Γλαράκης Κ.	10		
86. Γουναράκης Α.		1	
87. Γράβαρης Δημ.			10
88. Δάλογλου Χ.	10		
89. Δαλδούνας Άντ. διά τὸ 1ον τμήμα			1/3
90. Διαμιανού Ρεγγ.			2
91. Δαναός Στ.			1
92. Δαραλέζης Χ. Θεμιστοκλής	2		
93. Δασκαλόπουλος Β.		3	
94. Δελιγιώργης Μ.		1	
95. Δενεζάκης Α. Κωνστ.			2
96. Δημητρίου Άθανάσιος			2
97. Δημητρίου Γεώργιος	1		
98. Δημόκας Ι.		5	
99. Δημομήτσας Δημήτριος			6
100. Διακάτος Κων.			2

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιού	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμόρνης
101. Διαλιέτος Άντώνιος													2			
102. Διαμαντόπουλος Π.	2															
103. Δικήφρων Ν.	2															
104. Διπλαρόπουλος Δ.	1															
105. Διπλαρόπουλος Ν.	2															
106. Δομενεγίνης Γεώργιος																1
107. Δούμας Άποστολος									5							
108. Δούντας Κ.					2											
109. Δρακόπουλοι Άφοι	5															
110. Δροσίνης Α.							1									
111. Δροσίνης Δ.							1									
112. Δροσίνης Ν.													2			
113. Δροσίνης Σπυρ.													2			
114. Έλληνας Ίω. Διονύσιος															3	
115. Εύμορ ρόπουλος Ίωάννης																6
116. Εδριάτιος Κ. Νικόλαος								2								
117. Εδραδιάδης Ίωάννης									2							
118. Ζαβετζιάνος Κ.													6			
119. Ζαβίζης ποτὲ Πένου														1		
120. Ζαμπέλης Α.														4		
121. Ζαμπέλιος Ναπ.													10			
122. Ζαμπέλιος Σπ.													20			
123. Ζαροκόστας Μ. & Ι.					2											
124. Ζαχαρίας Άθ. Π.										3						
125. Ζερλέντης & Σέτζος																2

126. Ζούλας Δημ.			1
127. Ζυγομαλάς Α. νομάρχης Εύβοίας		1	
128. Ζωγράφος Α.	3		
129. Ζωλλής Ίσ.			2
130. Ζώρας Π.	3		
131. Ήλιόπουλος Ε.	4		
132. Θεοδωρόπουλος Π.		1	
133. Θεοτόκη-Βεντουρά Σ. & Μ.			1
134. Θεοτόκης Ν.			1
135. Θεοφιλόπουλος Π.	4		
136. Θεοχάρη Κ.	5		
137. Θερμός Βασ.			1
138. Ήγγλέσης Γερ.			10
139. Ήγκετ Κ. Κ. & Σία	30		
140. Ήδρς Γ. Βελησάριος		2	
141. Ήροδιάκος Σπύρος			2
142. Ήροδιάκος Σπύρος			2
143. Ήωαννίδης Γ. Δημ.		2	
144. Ήωάννου Ήλ.			6
145. Ήωάννου Κ.		2	
146. Ήωάννου Μ.		1	
147. Ήωάννου Ν.		1	
148. Καβαδίας Ι. ποτέ Νικολάου			1
149. Καλάδος Μ.		1	
150. Καλαντσόπουλος Κ.	1		
151. Καλεντζιώτης Α.	3		
152. Καλκάνης Γ. ποτέ Φιλίππου			4
153. Καλογερόπουλος Α. Ν.		2	
154. Καλογερόπουλος Σ.		1	
155. Καλοθής Μιχαήλ			2

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμιάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	'Αργινίου	Λιβαδειάς	Χαλακίδας	Σπετσών	*Υδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
156. Καλούδης						3										
157. Καλφαρέντζος Κ.	10															
158. Κανέλλος Γ.	2															
159. Κανελόπουλος Ι. 'Αναστ.			1													
160. Κανελόπουλος Ι. Θεοδ.			1													
161. Κανελόπουλος Ι. Κανέλλος			1													
162. Καποτσάρη 'Αφοί														20		
163. Καπριώτου Ν. 'Ιω.											1					
164. Καραμπίνης Α.	2															
165. Καρλός Σ.					1											
166. Καρύδης Φώτιος		1														
167. Κασβήκης Γ.							1									
168. Κατοχιανός Α.							1									
169. Κερπίνης Σταμάτης												1				
170. Κεφαλός 'Ανδρέας														4		
171. Κεφαλός Δημ.															20	
172. Κεφαλός 'Ιωάννης															20	
173. Κισκιρδής Δ. Δ.	10															
174. Κόκαλης Παναγ.		2														
175. Κόκκινος 'Εμμανουήλ						5										
176. Κόλλας 'Ιωάννης															30	
177. Κομπότης Π.	8															
178. Κόνδης Γ.			5													
179. Κοντολιός Χ. ποτέ 'Αναστασίου															4	
180. Κοντούλης Κωνσταντίνος																1

181. Κοράγγιος Ι.			20	
182. Κορκοτσάκη Έλενη			4	
183. Κορίνθιος Ι.	5			
184. Κοτσάς Διον.		3		
185. Κοτσιάς Κ. Ίωάννης		2		
186. Κουλουμπής Π.	5			
187. Κουμελής Παναγιώτης		1		
188. Κουμπαρούτσος		5		
189. Κουνουπιώτης Ίωάννης			3	
190. Κουνουπιώτης Νικόλαος Γ.			1	
191. Κουντουριώτης Γεώργιος			3	
192. Κουντουριώτης Δημήτριος Λ.			2	
193. Κουντουριώτης Θεόδωρος Γ.			2	
194. Κουντουριώτης Παντελής Λ.			2	
195. Κουρής Σπυράτος			4	
196. Κουτζουβέλης Εδστράτιος			3	
197. Κρεόλου Άντώνιος & Σία				1
198. Κρήτης Στέφανος			4	
199. Κρητικός Δ.		1		
200. Κυζάκης Γ.	5			
201. Κυζάκης Π.	5			
202. Κυπαρίσσης Δ.	2			
203. Κυριακόπουλος Θ.		1		
204. Κωστής Σπ.			10	
205. Κωφόπουλος Α. Γ.	2			
206. Λαγγουρόπουλος Μ.	2			
207. Λαγοπάτης Γ.	1			
208. Λαΐνος Α.	1			
209. Λακοβάς Δημ.			3	
210. Λαμπρινάτος Α. Γ.	5			

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιού	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υόδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμύρνης
211. Λάμπρου Δ. Κ. Εύγενή											2					
212. Λάμπρου Ν. & Σ. Δαμιανός													15			
213. Λάμπρου Π. & Δ. Φραγκόπουλος													6			
214. Λάμπρος Π. διά τόν υιόν του Ίωάννην													2			
215. Λάππα Ν. Άδελφοί (Π.Μ.)	10															
216. Λάππας Σ. & Σία	3															
217. Λεονταρίτης Διογένης		2														
218. Λιάγγουρας	4															
219. Λιακάτος Γ.	1															
220. Λιμπέρης Ι.													4			
221. Λόντος Α. (Π.Μ.)	4															
222. Μαθούλης Σ.							2									
223. Μακρής Ι. Σπύρος													2			
224. Μαλαβίτης Γ.	5															
225. Μαλικόπουλος Ν. (Π.Μ.)	10															
226. Μανέτας Γεώργιος													10			
227. Μανολάτος Σ.							1									
228. Μανούσου Παν. Σπυρ. κατ' έντολήν Δ. Ι. Κουνουπίωτη											2					
229. Μαράτος Άνδρέας ποτέ Κώστα														1		
230. Μαργαρίτης Θεόδωρος														1		
231. Μαργαρίτης Στ.														1		
232. Μαρκέτης Γ. & Υίοι														20		
233. Μαστραπόπουλος Άθων.		1														
234. Ματσούκα Άναγ.		1														
235. Μαυράκης Ν.																
							MNHΜΩΝ 10 (1985)	2								

236. Μαυρογένης Σ. & Πηνελόπη		2		
237. Μαυροκέφαλος Α.	10			
238. Μαυρομάτης Μ. Ίωάννης			2	
239. Μελετόπουλος Ν.		5		
240. Μεσσηνέζης Μ. (Π.Μ.)	3			
241. Μηλιώνης Δ.	5			
242. Μηνάς Χ. & Κωνστ. Καλλιπολίτης				1
243. Μησυρλής Α.		2		
244. Μικρώνης Κ.			1	
245. Μιχαλίτσας Νικόλ. & Πέτρου				1
246. Μιχάλος Π.		1		
247. Μοιθηνιώτης Δ. Δεσπότης (Π.Μ.)	20			
248. Μοκκάφφης Σ. Γεώργ.				2
249. Μουμουτσής Δ.		5		
250. Μουτσόπουλοι ΎΑφοί		5		
251. Μουτσόπουλος Δ.		5		
252. Μουτσόπουλος Τρ.		5		
253. Μουτσούρας Ν. Ίωάννης			1	
264. Μπαβέας Γεώργιος			3	
255. Μπακαλόπουλος Δήμος			1	
256. Μπαλατσής Έμμ.				10
257. Μπαλατάς Κωνσταντίνος				20
258. Μπάμπας ΎΑνάργυρος			2	
259. Μπάμπας ΎΗλίας κατ' έντολήν Δ. Ι. Κουνουπιώτη			2	
260. Μπάμπας Χρ.			2	
261. Μπατζάνος διὰ την άνεπιάν του Π. Μαντζάνου		1		
262. Μπερδέμπαλης Ν.		1		
263. Μπλουτσος Δημήτριος				2
264. Μπογδάνος Ι.	5			
265. Μπογδάνος Ν.				1

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ύηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρως	Πύργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	*Αγρινίου	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετοφών	*Υόρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμόρνης
266. Μποκαούρης Δ.	5															
267. Μπόμπολας Ε.				4												
268. Μπούντας Δ.							2									
269. Μπουπούρης Ι.	4															
270. Νάννος Χ. 'Αθανάσιος									1							
271. Ναρδίνη Μ. και 'Αντωνίου													4			
272. Νεράγκαθος Ζ.	2															
273. Νίδερ Δ.							2									
274. Νικολάου 'Αφοι (Π.Μ.)	10															
275. Νικολάου Χ.	2															
276. Ντόκας Γ.								1								
277. Ντόκας Ι.								1								
278. Οικονομίδης Π.						2										
279. Οικονομόπουλος Β. (Π.Μ.)	10															
280. Οικονομόπουλος Π.							1									
281. Οικονόμου Μ. Γ. Γεώργιος												2				
282. Οικονόμου Γ. Μιχαήλ												3				
283. 'Οργένης Ε.	2															
284. 'Ορλώφ Δ. 'Εμμ.											2					
285. Παϊζής Δ.	5															
286. Παλαμιά Ε.	2															
287. Παναγιωτόπουλος 'Ιω.															1	
288. Παναγιωτόπουλος Ν.							4									
289. Παναγιωτόπουλος Σ.	5															
290. Παναγιώτου 'Ηρακλής (Π.Μ.) & Χριστοδουλίδης Δ. (Π.Μ.)	10															

Υψηλοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου

Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

291. Παναγόπουλος Κ.	2		
292. Πάνος Γ.	5		
293. Παπαγεωργίου Γ. & Κ.			2
294. Παπαγιαννόπουλος Α.	2		
295. Παπαδόπουλος Παύλος			1
296. Παπαδόπουλος Χρ.	5		
297. Παπαζαφείρης Ζ.		1	
298. Παπαθανάκης Γ.	4		
299. Παπανδρικόπουλος Διον. & Β.			1
300. Παπανικόλας Σ.			2
301. Παπαντωνόπουλος & Γ. Πετούσης		2	
302. Παπαρρήτωρ Κ. & Γ. (Ε.Σ.)	10		
303. Παππαγιαννόπουλος & Παπαϊωάννου	5		
304. Παπούλης Νικ. Μωραΐτης			10
305. Παπαδόπουλος Κ.		1	
306. Παπαθανασίου Παναγ.	1		
307. Παπακυριακόπουλος Κ. Ίω.	1		
308. Παππαναγιωτόπουλος Διον.	1		
309. Παππάς Α. & Υἱός	10		
310. Παππάς Ἄνδρ. Γ. Μανούσου			2
311. Παππάς Στέφανος (Ε.Σ.) (Π.Μ.)	20		
312. Παραμυθιώτης Μιχ.			20
313. Πάτσερ Πιρικλῆς			2
314. Πάτσης Σ. Κυριάκος			1
315. Παχὺς Σπυρ.			4
316. Παχὺς Χρ.			10
317. Πεστεμελόγλου Χριστόφορος			1
318. Πεταλάς Κ.	4		
319. Πεταλάς Ν. (Π.Μ.)	2		
320. Πέτρας Σπύρος Στέφανος			3

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΑ'	ΙΣ'
	Πιάτρας	Πόργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιου	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμόρνικης
321. Πετρόπουλος Σαράντος																2
322. Πετσάλη 'Αφοί & Σία (Π.Μ.)	25															
323. Πετσάλης Δ	2															
324. Πολίτης Ε						2										
325. Πολυζογόπουλος 'Ανδρέας		1														
326. Πολυζογόπουλος Φίλιππος		1														
327. Πολυμέρης Νικ.													5			
328. Πονδίκης Δ. (Ε.Σ.)	10															
329. Πρόστολοι 'Αφοί, υίοι του π. Γκίνη													30			
330. Πραντσόπουλος Γεώργιος	1															
331. Πράτσικα 'Αφοί Κ.	10															
332. Πράτσικας Σιδέρης (Π.Μ.)	10															
333. Πρωτοπάτης 'Ιωάννης																1
334. Ραδεινός Α.	2															
335. Ράλλης Λ.					20											
336. Ραυτόπουλος Κ.							1									
337. Ρετσίνας Σ.					5											
338. Ριβέλης Π.														4		
339. Ροδόπουλος Δ., επίτροπος Κ. Ν. Ροδόπουλος & Δ. Α. Ροδόπουλος	3															
340. Ρόλλας Μ.	5															
341. Ρουμελιώτης Γεώργιος																1
342. Ρούφος Μ. (Ε.Σ.) (Π.Μ.)	10															
343. Σακελλαρόπουλος Κ.													2			
344. Σάλαχαγιάς Δ.	2															
345. Σαμαρτζής Β.														3		

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

346. Σαούλης Θεμ.			3
347. Σάρρος Ι.	2		
348. Σεμπτέλος δι' ἑαυτὸν & τοὺς ἀδελφούς Δ. Σ.		2	
349. Σέρμπος Σ.	5		
350. Σεφερλῆς Δ.	2		
351. Σίνος Δ.	3		
352. Σκαγιόπουλοι ἼΑφοι (Π.Μ.)	10		
353. Σοκόλης Σπυρ.			4
354. Σολάρης Φραγκίσκος			20
355. Σούνδιας Θ. ποτὲ Πέτρου			1
356. Σουρλόπουλος Κ.	5		
357. Σπανουδης Ν.			1
358. Σπηλιωτόπουλος Δ. & Σία	2		
359. Σπυρόπουλος Ε. (Π.Μ.)	6		
360. Σταθόπουλος Γ.	2		
361. Στάικος Ι.		3	
362. Σταματάκης Δ.	2		
363. Σταματόπουλοι ἼΑφοι Πέτρος & ἸΑλέξανδρος			10
364. Σταματόπουλος Νικόλ.	2		
365. Σταμπαδὸς Δ. & ἀδελφὸς Ο. Σταμπαδὸς		2	
366. Στανὸς Σ. & Γεωργίτζα		2	
367. Σταῦρος Χ.			8
368. Σταύρου Α.	5		
369. Σταύρου Διονύσιος	10		
370. Σταυρου Δ.	10		
371. Στροῦμπος Κ.	10		
372. Συκάλης Χ. Θεόδωρος Νικόλ. & Παναγ.			6
373. Σωτηριάδης Γ. (Ε Σ.)	15		
374. Ταβολάρης Α.	10		
375. Ταμβακάς Σπύρος			5

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Υψηφοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Μέτοχοι	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'
	Πάτρας	Πόργου	Ναυπλίου	Πύλου	Καλαμάτας	Πειραιά	Μεσολογγίου	Άγρινιού	Λιβαδειάς	Χαλκίδας	Σπετσών	Υδρας	Κέρκυρας	Λευκάδας	Ζακύνθου	Σμόρνης
376. Τερζόπουλος Μ. & Σία	3															
377. Τζενεμπίνης Βαγ. ποτέ Ίωσήφ													3			
378. Τζενεμπίνης Ίωάννης													2			
379. Τζενεμπίνης διά τὸ ἰον τμήμα 1/3													1/3			
380. Τζητζούρος Α. ποτέ Εἰσταθίου															4	
381. Τζίνης Θ. (Π.Μ.)	10															
382. Τιοπούλου Κ. Τηλέμαχος										2						
383. Τομπάζη Εἰρωσύνη Γ.						5										
384. Τομπάζη Σμαράγδα Γ.						1										
385. Τομπάζης Γ.						20										
386. Τόμπρας Ἀναστάσιος													3			
387. Τράνος Ι.	2															
388. Τρανός Πέτρος																2
389. Τριανταφυλλίδης Ι.								3								
390. Τριανταφυλλόπουλος Γ.	2															
391. Τριανταφυλλόπουλος Ι. & Ι. Καραβάς	3															
392. Γσακανίκα Α.								3								
393. Τσαρούχης Ίωάννης													3			
394. Τσάτσος Α.	10															
395. Τσερικλιάνσης Σ. & Ἄφοι	4															
396. Τσετσεκλής & Παρίδης																1
397. Τσοῦκος Δ. (Ε.Σ.) (Π.Μ.)	10															
398. Τσώρτσης Ν.						2										
399. Φακῆς Σ.							1									
400. Φακίρη Α. & Π.	25															

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

401. Φακκής Ν.	5																	
402. Φαρσής Γ. (Π.Μ.)	10																	
403. Φεσσάς Γ.						1												
404. Φιλητάς Χριστόδουλος																		6
405. Φιλιππάτος Ι.	2																	
406. Φιλιππόπουλος Άγγελος																		1
407. Φιλιππόπουλος Φ.	2																	
408. Φίλς & Σία	25																	
409. Φλαμιάδης Σ. (Π.Μ.)	10																	
410. Φραγκόπουλος Δ.	2																	
411. Χάνκον Βάρφ & Σία	25																	
412. Χαντζόπουλος Δ.																		1
413. Χαράλαμπος Γ.	5																	
414. Χάτης Δ. Διαμάντης																		1
415. Χοτδάς Π.	5																	
416. Χρησοφίδης Ι.																		15
417. Χρυσανθάκοι Άφοι	6																	
418. Χρυσοβιτζιάνος Νικ.																		2
419. Χρυσοχέρης Ν																		1
Σ ύ ν ο λ ο	1004	34	23	15	5	167	41	11	5	37	33	15	675 ^{2/3}	41	18	36		

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Συγκεντρωτικά στοιχεία του Πίνακα ΙΙ

Διαμερίσματα	Αριθ. μετόχων	Συμμετοχή %	Αριθ. μετοχών	Συμμετοχή %
Α' Πάτρα	134	31,98	1004	46,47
Β' Πύργος	28	6,68	34	1,58
Γ' Ναύπλιο	6 179	1,43 42,71	23 1081	1,06 50,04
Δ' Πύλος	6	1,43	15	0,70
Ε' Καλαμάτα	5	1,19	5	0,23
ΣΤ' Πειραιάς	32	7,64	167	7,73
Ζ' Μεσολόγγι	33	7,88	41	1,90
Η' Αγρίνιο	5	1,19	11	0,51
Θ' Λειβαδιά	2 113	0,48 26,98	5 309	0,23 14,31
Ι' Χαλκίδα	16	3,82	37	1,71
ΙΑ' Σπέτσες	15	3,58	33	1,53
ΙΒ' Ύδρα	10	2,38	15	0,70
ΙΓ' Κέρκυρα	86	20,53	675 ² / ₃	31,24
ΙΔ' Λευκάδα	13 111	3,10 26,49	41 734 ² / ₃	1,90 33,98
ΙΕ' Ζάκυνθος	12	2,86	18	0,84
ΙΣ' Σμύρνη	16	3,82	36	1,67
Σύνολο	419	100,00	2160 ² / ₃	100,00

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑΣ

Ίδρυτικά κεφάλαια : 3.000.000

Προσδοκώμενες μετοχές : 6.000

Βέβαιες μετοχές : 2.189

Άκραιες χρονολογίες έγγραφης : 28 Ὀκτωβρίου 1856–3 Ἰανουαρίου 1857

Μέτοχοι*	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'	ΙΖ'	ΙΗ'	ΙΘ'	Κ'ΚΑ'		
	Δημόσιο	Ε.Τ.Ε.	Μάντιστερ	Λίβερπουλ	Μασσαλία	Κωνσταντινούπολη	Βουκουρέστι	Λονδίνο	Άλεξάνδρεια	Άμστερνταμ	Ὀδησός	Κέρκυρα	Κεφαλονιά	Άρτα	Μυτιλήνη	Σύρος	Άθινα	Πειραιάς	Πύργος	Γαστούνη	Καμάτα λ	
1. Ἀγέλαστος Μιχαήλ & Υἱοὶ (Ε)					4																	
2. Ἀγέλαστος Α. Σταμ. (Κ)																						4
3. Ἀλαγώνιος Πέτρος Δημάκης (Κ)																						10
4. Ἀλατζᾶς Α. Χ. Ζαχαρίας																						8
5. Ἀλεξάκης Περικλ. & Σπυρ. Γ. Ἀλεξάκης																						1
6. Ἀλεξάκης Στέφανος																						2
7. Ἀνεμογιάννης Β. Ἰω.																						4
8. Ἀντωνόπουλος Μ. Γεώργιος (Γ)																						6
9. Ἄννινος Βαπτιστής																						20
10. Ἄννινος Ἰωάννης																						20
11. Ἀσλάνης Ἰωάννης																						20
12. Αὔγερινός Ἀγαμέμνων																						2
13. Αὔγερινός Πέτρος																						2
14. Αἰλλήγου Θεοδώρου Ἄδελφοὶ																						20
15. Βασιλείου Μ. Α.																						

ΜΝΗΜΩΝ 190(1985)

Υψηλοποιήθηκε ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου
Με τὴν ἀδεία τῆς Ἐταιρείας Μελέτης Νέου Ἑλληνισμοῦ

16. Βαφιαδάκης Δημήτριος (Με) (X)				20
17. Βολανάκης Ι. Κωνσταντίνος (Ε) (X)				10
18. Βούρος Α. Ζαήης (Με) (X)				10
19. Βουτζίνας Άθ. (Ε) (X)				10
20. Γεραλόπουλος Κωνσταντίνος (Ε)		10		
21. Γεωργαλάς Μ.		3		
22. Γιαννακόπουλος & Κοκιλάνης		20		
23. Δαμαλάς Άμβρόσιος (Με) (X) (Μτ)				10
24. Δαραλέξης Πέτρος & Χρίστος				2
25. Δεσποτόπουλος Δημήτριος (Ε)				10
26. Δημητρακόπουλος Δημ. (Ε)			40	
27. Δημόσιο	800			
28. Δομαστίνης Άλέξανδρος (Π) (X)				10
29. Δουκατέλης Μαργαρίτη			2	
30. Δρομοκαφτης Μ. Νικόλαος (Ε)		10		
31. Έθνικη Τράπεζα	400			
32. Εύμορφόπουλος Ζ. Α.		20		
33. Ζαφειρόπουλος & Ζαρίφης (Τ)			5	
34. Ζεβιτσάνος Κωνσταντίνος				4
35. Ζερβός Φριδερίκος				2
36. Ζίφος Λουκάς (Ε)		40		
37. Ήπειτης Πέτρος (Ι)				10
38. Καλλάρης Δημήτριος (Ε) (X)				10
39. Κάνδης Φώτιος, ιερέας			3	
40. Καραμάνος Μ. Μιχαήλ (Δα)				8
41. Κεχαγιᾶς Ήλίας (Ε) (X) (Μτ)				10
42. Κορέσης Λουκάς (Ε) (X)				10
43. Κουρκουτσάκης Δημήτριος			2	
44. Κουρκουτσάκης Νικόλαος			2	
45. Κουτζουβέλης Εδστάθιος			4	

*Ένδειξεις τῶν Μετόχων : (Α) = Άνταποκριτῆς ΕΤΕ (Β) = Βουλευτῆς (Γ) = Γερουσιαστῆς (Δα) = Δάσκαλος
(Δι) = Δικηγόρος (Ε) = Έμπορος (Ι) = Γιατρός (Κ) = Κτηματίας (Με) = Μεγαλέμπορος (Μτ) = Μέτοχος Ε.Τ.Ε.
(Π) = Πλοίαρχος (Τ) = Τραπεζίτης (Υ) = Άνώτερος κρατικός υπάλληλος (Χ) = Χρηματοδοτούμενος

ΜΝΗΜΩΝ 10 (1985)

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	Ζ'	Η'	Θ'	Ι'	ΙΑ'	ΙΒ'	ΙΓ'	ΙΔ'	ΙΕ'	ΙΣ'	ΙΖ'	ΙΗ'	ΙΘ'	Κ'	ΚΑ'		
Μέτοχοι	Δημόσιο	Ε.Τ.Ε.	Μάντισσα	Λιβεραπόλ.	Μασσαλία	Κωνσταντινούπολη	Βουκουρέστι	Λονδίνο	Αλεξάνδρεια	Άμστερνταμ	Όδησός	Κέρκυρα	Κεφαλονιά	Άρτα	Μυτιλήνη	Σύρος	Αθήνα	Πειραιάς	Πύργος	Γαστούνη	Καλαμάτα		
46. Κυργούσης Δημήτριος																						6	
47. Κυριάκου Άναστασίου Εδστάθιος												2											
48. Λαδόπουλος Έλπιδοφόρος (Με) (Χ)																	10						
49. Λαζαρήs Πανάγος												1											
50. Λάμπρου Παύλος												4											
51. Λάσκαρης Α. Ίωάννης												2											
52. Λεονάρδου Θεόδωρος (Υ)																							6
53. Μάνιαρης Διαμαντής (Μτ)																	6						
54. Μαντζαβίνος Ν. Γ.				10																			
55. Μάρκου Π. Άντώνιος													2										
56. Μαύρος Ν. (Ε)											10												
57. Μεταξάς Άχιλ. (Με) (Χ)																	10						
58. Μηταρακης Θ. Δ. Ζωρζής				20																			
59. Μουτσόπουλοι Άδελφοί																							6
60. Μπαρότζης Άνθιμος												4											
61. Μωραΐτης Νικόλαος												2											
62. Ναύτης Άνδρέας (Δτ)																	10						
63. Νομικός Νικόλαος				24																			
64. Πάικος Γρηγόριος (Με) (Χ)																	6						
65. Πανδής Άρσένιος, Ιερευσ												4											
66. Παπαδάκης Φ. Άντώνιος (Κ)																							10
67. Παπαδάκοι Άδελφοί																							10
68. Παραμυθιάτου Ίω. Μιχαήλ												12											
69. Πιεβήs Σπυρίδων												2											
70. Πλατς Π. Κωνσταντίνος (Β) (Σ)																							10
71. Ράλλης Λουκάς																							12
72. Ράλλης Πέτρος (Με) (Χ)																							10

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Συγκεντρωτικά στοιχεία του Πίνακα ΙΙΙ

Μέτοχοι	Άριθμός μετοχών	Συμμετοχή	%
Α' Δημόσιο	800	36,55	
Β' Έθνική Τράπεζα	400	1200	18,27 54,82
Γ' Μάντσεστερ	168	7,67	
Δ' Λίβερπουλ	83	3,79	
Ε' Μασσαλία	69	3,15	
ΣΤ' Κωνσταντινούπολη	40	1,83	
Ζ' Βουκουρέστι	40	478	1,83 21,84
Η' Λονδίνο	30	1,37	
Θ' Άλεξάνδρεια	28	1,28	
Ι' Άμστερνταμ	10	0,46	
ΙΑ' Όδησσός	10	0,46	
ΙΒ' Κέρκυρα	71	131	3,24 5,98
ΙΓ' Κεφαλονιά	60	12	2,74 0,55
ΙΔ' Άρτα		8	0,36
ΙΕ' Μυτιλήνη			
ΙΣ' Σύρος	188	8,59	
ΙΖ' Άθήνα	128	5,85	
ΙΗ' Πειραιάς	28	1,28	
ΙΘ' Πύργος	8	360	0,37 16,45
Κ' Γαστούνη	6	0,27	
ΚΑ' Καλαμάτα	2	0,09	
Σύνολο	2189	100,00	